

LÄXHJÄLP

OCH DESS EFFEKTER I EN SVENSK KONTEXT

EN KUNSKAPSÖVERSIKT

Signild Risenfors

Rapport i
korthet

Denna kunskapsöversikt har som primärt syfte att ge vägledning i arbetet med att organisera och utforma läxhjälp i skolan. Här presenteras hur olika former av läxhjälp bedrivs, främst nationellt men till viss del även internationellt, och i vilken mån läxhjälp får effekter på elevers skolprestationer. **Når läxhjälpen de elever som bäst behöver den?** En kunskapsöversikt har emellertid en vidare vetenskaplig ambition än så, och här redovisas också inom vilka vetenskapliga fält det finns ett intresse för läxhjälp, vilka metoder och teorier som används i forskningen och påverkar mediedebatten samt vilken förståelse det finns för relevanta frågeställningar om läxhjälp i konkreta förändringsarbeten på skolor.

Till stora delar saknas europeiska studier om läxhjälp, men däremot finns relevant forskning, inte minst i relation till metod och kunskapsresultat, globalt sett. Sådan läxhjälp går under benämningen skuggundervisning (*shadow education*) och är särskilt framträdande i en del asiatiska länder. I Sverige finns några få studier om privatundervisning, med handledningspolicyer och handledningspraktik i fokus. Ett exempel är Forsberg et al. (2021) som analyserar läxhjälp på mikronivå och låter läsaren följa relationen mellan handledare och elev replik för replik.

Ett kort svar på frågan i vilken mån läxhjälpen når de elever som bäst behöver den är att eleverna inte fångas upp tillräckligt väl. Det finns emellertid forskning som pekar på lyckade projekt, bland annat en studie av Dietrichson et al. (2017) som visar att det går att väsentligt förbättra resultaten för målgruppen "elever som kommer från familjer med låg socioekonomisk status" genom handledning, tydlig feedback, läraransvar för framstegen och kooperativt lärande. Här framkommer också att till och med ett kortsiktigt program, med flera olika lärare och handledare som arbetar med eleverna under en kortare tid, kan ge goda resultat. I övrigt visar forskning att läxhjälp inte bara innebär ett akademiskt stöd, utan även ett socialt och emotionellt – och inte bara av lärare utan även från hemmen och kamratkretsen, vilket gör elevernas nätverk viktiga.

En grupp som upplever extra stora utmaningar är nyanlända elever som, förutom att de måste tillgodogöra sig ämneskunskaper, måste lära sig ett nytt språk. För denna grupp visar studier på ett behov av språkstärkande undervisning av utbildade lärare, tillsammans med en stöttande hem- och kamratmiljö. Även lovskola kan spela stor roll i språkstärkande syfte.

Sammantaget visar forskning och andra undersökningar att läxhjälpen bör integreras i skolans ordinarie arbete och vara anpassad till hur undervisningen är upplagd på respektive skola. Lovskolor fungerar bättre under lov på terminstid än under sommarlovet efter årskurs 9, utom möjligen för nyanlända elever. Tydliga, relevanta och lagom avgränsade uppgifter och återkoppling från läraren är viktigt för alla elever. Somliga elever behöver extra mycket stöd, inte bara kunskapsmässigt utan även socialt och emotionellt, och för somliga behöver stödet även vara språkstärkande.

År 2021 presenterades en utredning (SOU 2021:30) med förslag på hur skolan ska kunna ge eleverna bättre förutsättningar att uppnå behörighet till gymnasieskolans nationella program. Den ledde till ett riksdagsbeslut med två förändringar i skollagen: utökad studietid för alla elever i anslutning till skoldagen samt utökad tid till lovskolor för elever som inte når upp till godkända betyg.

Till grund för översikten ligger *Kunskapsöversikt med fokus på olika former av läxhjälp och dess effekter på elevers skolprestationer*, ett samarbetsprojekt mellan Västra Götalandsregionen och den barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön på Högskolan Väst, initierat av projektet Ökad högstskoleövergång i Fyrbodal och finansierat inom ramen för nätverket Kraftsamling fullföljda studier. Tack till Helena Korp och Emelie Selberg, verksamhetsledare respektive handläggare för den barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön på Högskolan Väst, till Marie-Helene Zimmerman Nilsson för noggrann läsning och värdefulla kommentarer på manus samt till Ylva Bryngelsson, regionutvecklare och ledningsstöd på Västra Götalandsregionen, som varit min främsta samtalspartner under projektets gång.

FÖRFATTARE

Signild Risenfors är docent i pedagogik på Högskolan Väst samt ämneslärare i religionskunskap, svenska och svenska som andraspråk. Hennes forskningsintresse kan delas in i två områden. Det första handlar om migration och identitet i olika utbildningskontexter, med specifikt fokus på religionens roll bland ungdomar i ett pluralistiskt samhälle. Det andra handlar om undervisning, lärande och didaktik inom ramen för ämnena religionskunskap, svenska och svenska som andraspråk. För närvarande arbetar Signild med olika projekt som rör integration och identitet. Ett av dessa handlar om hur det är att leva med ett temporärt uppehållstillstånd i Sverige.

INNEHÅLL

Bakgrund – vad innebär läxa och vad innebär hjälp?	4
Begreppen läxa och hjälp.....	4
Läxa – självklart eller omdiskuterat?.....	6
Finns belägg för att läxor ger bättre kunskaper?.....	7
Varför lärare ger läxor och till vilka elever.....	7
Argument mot läxor.....	7
Läxhjälp – studiens fokus.....	8
Syfte & metod – hur har kunskapsöversikten gjorts?	9
Kunskapsöversiktens syfte.....	9
Insamling av data.....	10
Tematisering och analys av data.....	10
Resultat – läxhjälp och dess effekter på elevers skolprestationer	11
Vilken typ av läxhjälp ges och förbättrar den elevernas kunskaper?.....	11
Ett internationellt perspektiv på läxhjälp i relation till kunskapsresultat.....	11
Skuggundervisning och övriga former av extraundervisning globalt sett.....	13
Forskning om läxhjälp i Sverige.....	14
Förbättras elevers kunskaper av läxhjälp?.....	16
Hur organiseras och finansieras läxhjälpen i Sverige?.....	17
Tre modeller för läxhjälp.....	17
Studietid i stället för läxhjälp.....	19
Forskningsperspektiv på organisering och finansiering av läxhjälp.....	20
När läxhjälpen de elever som bäst behöver den?.....	22
De ökade inkomstkllyftorna och skolans kompensatoriska uppdrag.....	22
Gruppen nyanlända elever.....	24
Läxhjälp i form av studietid.....	25
Slutsatser – för skolans vidkommande utifrån befintlig forskning	26
Läxhjälp på ett individuellt plan.....	26
Läxhjälp på ett strukturellt plan.....	27
Vilken forskning behövs?.....	27
Slutord	29
Referenser	30

BAKGRUND

VAD INNEBÄR LÄXA OCH VAD INNEBÄR HJÄLP?

Läxhjälp har under de två senaste decennierna blivit en allt vanligare företeelse i Sverige, men också en alltmer omdiskuterad. Vem ska hjälpa till med läxor? Vad ska läxor innehålla? Var ska de utföras och varför ska eleverna över huvud taget tilldelas läxor? I skolans styrdokument är läxor ingenting föreskrivet, utan det är lärarnas själva som beslutar om och hur de vill använda läxor i sin undervisning.

En kunskapsöversikt om läxhjälp behöver belysa båda orden i sammansättningen: *läxa* och *hjälp*. Här ges också en kort översikt över läxforskningen, då den ligger till grund för den forskning om läxhjälp som fokuseras i resultatkapitlet.

Begreppen läxa och hjälp

Det finns ett flertal definitioner av läxa, och oftast används en ganska vid definition som innebär att det är *en typ av skolarbete som görs utanför skoltid och utan hjälp av lärare*. Enligt denna definition ska lärare inte hjälpa till med läxan, och frågan blir därför vem som då ska vara behjälplig. Ska eleverna klara läxan på egen hand? Ska föräldrar hjälpa till? Eller andra personer?

Strandberg (2013) hänvisar till *läxa som en typ av skolarbete utan hjälp av lärare*, vilket ligger i linje med Coopers (2015) definition: "Homework can be defined as tasks assigned to students by schoolteachers that are intended to be carried out during non-school hours" (s. 7). Dessa är vanliga definitioner som alltså inte inkluderar handledning i skolan, inte icke-akademiska fritids-

Läxa – vad, var, hur, när och varför?

VAD?

- Frivillig eller obligatorisk?
- Befästa kunskaper eller låta eleven utforska egna intressen?
- Praktisk och/eller teoretisk?

VAR?

- I skolan?
- I hemmet?
- Online?
- På neutral plats?
- På plats som eleven bestämmer?

HUR?

- Eleven är aktiv och förklarar uppgiften?
- Den som hjälper till med läxan har koll på uppgiften och styr arbetet?

NÄR?

- På schemalagd arbetstid?
- På tid som eleven bestämmer i samråd med den som hjälper till med läxan?

VARFÖR?

- Befästa kunskaper?
- Ta eget ansvar?
- Ett sätt för skolan att nå hemmen?

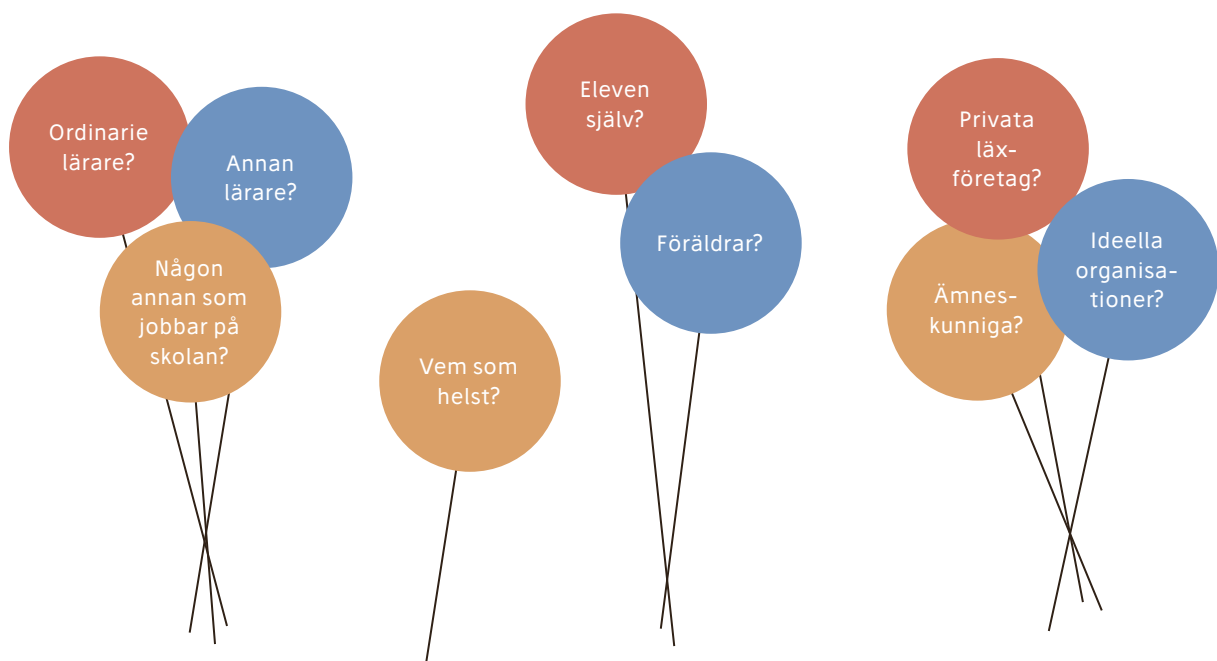
aktiviteter, till exempel sport, och inte heller uppgifter som erbjuds via post, tv eller andra medier (Cooper & Valentine, 2001), något som genom onlinestudier idag har blivit en självklarhet.

Läxor definieras med andra ord vanligen dels utifrån att det är ett skolarbete som görs utanför skoltid ("Normally homework is understood as assignments given by teachers to students to perform outside school, as well as studying for examinations", Forsberg, 2007, s. 209), dels utifrån att arbetet görs utan lärarhjälp (Strandberg, 2013). En vid och ganska allmänt hållen definition av begreppet läxa används i en statlig utredning (*Kampen om tiden: mer tid till lärande*, SOU 2021:30) och lyder: "uppgifter som läraren tilldelar eleverna att göra efter skoltidens slut" (s. 23). I den här definitionen ingår ingenting om hjälp, men i utredningen beskrivs läxhjälp från olika uppdragsgivare i termer av "hjälp med läxor eller annat skolarbete" (s. 23).

Men genom att skolans arbete har förändrats har även formen för läxor förändrats. Läxor behöver inte göras utanför skoltid och på en annan plats än i skolan. Och även om läxor är uppgifter att utföra utanför skoltid är det inte självklart vad som kan betraktas som läxa. Elever kan få större uppgifter, beting, som de ges möjlighet att utföra under tider och på platser som de själva bestämmer, och i dessa fall tränas elevernas självständighet och planering – eller samarbetsförmåga, om läxan ges i grupp. Vidare kan elever få uppgifter som måste utföras på annan plats än i skolan, till exempel då syftet med dem är att bli medveten om saker som behöver utföras i ett hem, såsom tvätt, matlagning eller städning. Eleven kan exempelvis få i uppgift att sortera tvätt eller göra sitt eget mellanmål. Hur ska en sådan uppgift formuleras och återrapporteras? Ska föräldrarna involveras? Läxor och läxhjälp måste alltså studeras mot bakgrund av vad själva syftet med läxan är.

Det andra ledet i ordet läxhjälp är *hjälp*, något som i många studier snarast studeras som ett verb, *att hjälpa*, genom att forskning om läxhjälp sätter fokus på hur hjälpen går till. Flera skolor organiserar läxläsning i skolan antingen på raster eller på speciellt avsatta tider (Forsberg, 2007; Westlund, 2004), och trots att de vanliga definitionerna av läxa antyder att eleverna inte ska få lärarhjälp (se tex Cooper, 2015; Strandberg, 2013) kan såväl elevens egna lärare som annan skolpersonal vara schemalagda på "läxläsningsspass".

Hjälp – av vem?

I första hand är det dock föräldrar som hjälper till med läxor, åtminstone i de lägre årskurserna, med argumentet från skolans sida att inkludera föräldrar i barnens skolarbete på ett tidigt stadium. Hjälpen kan också komma från pedagoger på fritidshem eller i skolan efter skoldagens slut, och på senare tid förekommer läxhjälp även av andra aktörer såsom volontärorganisationer eller privata aktörer som tar betalt.

Läxa kan alltså definieras utifrån att det är ett skolarbete som görs **1)** utanför skoltid, utan lärare och till och med utan föräldrar då läxan ska ge träning i egen planering, **2)** under skoltid och med hjälp av lärare och/eller **3)** hemma med föräldrar som hjälp (se Forsberg, 2007). Genom att det inte finns någon allmänt vedertagen definition av begreppet läxa, finns det inte heller någon allmänt vedertagen definition av läxhjälp (Skolverket, 2014). Kunskapsöversikten använder en vid definition av läxhjälp som säger att den innefattar *olika typer av arbete som eleverna gör utanför skoltid och med någon form av hjälp, inte minst från lärare eller annan skolpersonal.*

...läxhjälp [...] innefattar olika typer av arbete som eleverna gör utanför skoltid och med någon form av hjälp, inte minst från lärare eller annan skolpersonal.

Läxa – självklart eller omdiskuterat?

Läxor är något som sällan har ifrågasatts av vare sig de elever som utför läxorna eller de lärare som ger och bedömer dem, och det lärande som har kopplats till läxor har kommit att bli en mer eller mindre självklar del i deras dagliga arbete. Den dominerande diskursen, det vill säga det allmänna talet, om läxor är att de förbättrar elevers lärande och utveckling (Warton, 2001; Epstein & Van Voorhis, 2001; Xu, 2005). Men läxan har också betraktats som ett medel för att involvera elevernas föräldrar i skolarbetet. Föräldrahjälp har helt enkelt förutsatts av skolan, då läxan uppfattats som en kontaktpunkt mellan skola och hem (Gu & Kristoffersson, 2015; se även Nilsson, 2019). Läxans syfte blir därmed även att inleda samtal mellan föräldrar och barn, samt mellan hem och skola. För att få det att fungera gäller det att hitta ett gränsobjekt i form av samarbetsläxor, menar Strandberg (2013). Men läxor kan även vara riktade mer specifikt till föräldrar, vilket framkommer i följande citat:

Homework could also be understood as an assignment to the parents. It is the child's responsibility to do homework, but it is the parents' responsibility to see to it that homework is done, at least in compulsory school.

Forsberg¹, 2007, s. 210

Som förälder är det svårt att gå in i en annan roll än den som förväntas av en "ansvarig förälder". I Forsbergs studie (2007) av förhandlingar om läxor i svenska familjer undersöks hur familjemedlemmar positionerar sig själva och varandra i förhållande till diskurser om läxor, och även om föräldrar vill att deras barn ska vara självständiga finns en outtalad norm att en ansvarig förälder "bör" hjälpa sina barn med läxorna.

I detta sammanhang kan det vara på sin plats att påpeka att även om läxor är en vanlig företeelse i skolan, både i Sverige och internationellt, är de inte föreskrivna i styrdokumentet i den svenska skolan (Gu & Kristoffersson, 2015), vilket betyder att det är lärarna som beslutar om och hur de vill använda läxor som en del i undervisningen. Senast läxor nämndes i den svenska skolans styrdokument var i 1980 års läroplan, Lgr 80, där läxor togs upp som en given del av skolgången.

¹ Lucas Forsberg heter numera Lucas Gottzén.

Finns belägg för att läxor ger bättre kunskaper?

Det har gjorts studier som undersöker om elever når högre resultat i skolan på grund av läxor, men de visar inga enhetliga resultat. Det kan bero på att det saknas en enhetlig definition av begreppet läxa och på att det är svårt att renodla de faktorer som kan ge svar på om det är just läxorna som förbättrar resultat. Definitionsproblemen gäller även ordet kunskap (*knowledge*) som definieras på olika sätt i forskningen och gör det svårt att jämföra kunskapsresultat.

Det finns studier som visar positiva resultat när det gäller läxor och skolframgång, till exempel Hattie (2009), men effekterna är små. Det finns även forskning som visar positiva resultat av läxor i relation till elevers studievänor och elevers ”självreglering” (*self regulation*) (Ramdass & Zimmerman, 2011). Cooper et al. (2006) menar att det finns ett positivt och statistiskt signifikant samband även mellan mängden läxor och prestationer i allmänhet, och sambandet är större i högre årskurser, där eleverna i allmänhet gör läxorna utan hjälp av föräldrar. Radović och Passey (2016), som studerar läxor inom matematikämnet, menar att läxor på gymnasienivå ger en ganska tydlig positiv effekt, men betonar behovet av att beakta två viktiga faktorer: de uppgifter som ges och deras specificitet samt graden av lärares övervakning och involvering. Men det finns också studier som visar att alltför många och alltför svåra läxor kan skapa stress (Xu & Yuan, 2003; Wingard & Forsberg, 2009) och skada elevernas lärande genom att orsaka irritation, motvilja och försämrad attityd (Gu & Kristofferson, 2015) och att lärare som talar om läxor som problem har negativ effekt på lärandet (Aturupane et al., 2013).

Det går alltså inte att dra några slutsatser angående korrelationen mellan läxor och skolprestation, även om det kan finnas svaga samband. Att läxor rentav kan ha negativ effekt på lärandet gör att forskningen behöver sätta fokus även på elevers motivation och på sociala faktorer kring läxläsandet.

10 skäl till läxor

Van Voorhis (2004, s. 207ff) har sammanställt de tio viktigaste skälen som lärare anger för att ge läxa, nämligen:

- *practice*
- *preparation*
- *participation*
- *personal development*
- *parent–teacher communication*
- *parent–child relation*
- *peer interaction*
- *policy*
- *public relations*
- *punishment.*

Varför lärare ger läxor och till vilka elever

För att få grepp om hur läxhjälp bör vara utformad är det relevant att studera varför lärare ger läxor. Gu och Kristoffersson (2015), som har undersökt lärares uppfattningar om och erfarenheter av läxor i svensk grundskola genom analys av 201 enkäter, visar att de flesta gör det för att de anser att läxor befäster och förstärker kunskaper som eleverna redan har. Att färdigheterna ökar genom repetition bekräftas av Horsley och Walker (2012), som rekommenderar den typen av läxa. De flesta lärare menar också att läxor utvecklar elevers lärande så länge de får feedback från lärarna (Hattie & Timperley, 2007). Motiven ser dock olika ut beroende på om de gäller äldre eller yngre elever, då läxor till äldre är mer kunskapsinriktade medan yngre snarare får träna in goda studievänor och lära sig att ta ansvar.

Argument mot läxor

Trots att läxor ofta har betraktats som något självklart har de ifrågasatts, både av lärare själva och i den allmänna samhällsdebatten. Ett argument mot läxor är att barn inte ska behöva ”ta med sig jobbet hem” utan utföra det på arbetsplatsen, det vill säga i skolan. Ett annat argument är att skolan inte bör involvera elevernas föräldrar eller familjer som den ofta gör med läxor, då den inte ska lägga sig i elevernas hemförhållanden eller ”disciplinera” föräldrarna. Läxor som en förlängd arm in i hemmet kan också orsaka konflikter mellan föräldrar och barn (Cooper, 2015; Svensson et al., 2014; Forsberg, 2007).

Det har även visat sig att läxor skapar klyftor mellan de elever som har möjlighet till läxhjälp och de som av olika anledning inte har denna möjlighet. Att

läxor riskerar att bidra till en mer ojämlik skola lyfts i forskning som tar upp ökade klyftor vad gäller klass, genus och etnicitet (Trautwein & Köller, 2003; Kralovec & Buell, 2001; Torres & Hurtado-Vivas, 2011; Wingard & Forsberg, 2009). En nederländsk undersökning om läxor i grundskolan (Rønning, 2011), som är den första i sitt slag, visar att testresultatsgapet är större i klasser där alla får läxor än i klasser där ingen får det. Utifrån en likvärdighetsaspekt bör alltså läxor inte ges. Men studien visar också att elever på den övre delen av den socio-ekonomiska skalan presterar bättre när läxor ges, medan elever från den undre delen är opåverkade. Eftersom missgynnade barn får läxhjälp av sina föräldrar i mindre utsträckning kan läxor alltså förstärka befintliga ojämlikheter.

Även i Sverige kan man påvisa en koppling mellan de ökade inkomstklyftorna i samhället och elevers resultat i skolan, även om inte läxhjälp är undersökt i sammanhanget. I Skolverkets rapport (2018) framkommer att elevers socio-ekonomiska bakgrund, framför allt sedan slutet av 00-talet, har fått allt större betydelse för deras skolresultat (s. 6), och att den främsta förklaringen till det är att föräldrarnas inkomst har blivit allt viktigare i sammanhanget². Det gäller både svenskfödda och utlandsfödda elever, men på grund av ökad invandring utgör de utlandsfödda eleverna en stor grupp som drabbas hårt.

Läxhjälp – studiens fokus

Trots att läxor har ifrågasatts, eller åtminstone är ett omdiskuterat ämne, har den organiserade läxhjälpen under de två senaste decennierna ökat i omfattning. Sådan läxhjälp sker såväl under skoldagen som efter skolans slut, och både i form av att föräldrar köper läxhjälp åt sina barn och genom volontärer från organisationer såsom Röda Korset. Läxhjälp ges inte minst som extra språkträning eller allmän ”skolträning” för nyanlända elever, speciell för de som inte har så lång skolgång bakom sig eller som har erfarenheter från ett helt annat skolsystem än det svenska.

I dagspress lyfts läxhjälp som en del i ett koncept för lyckade satsningar i skolan, och i Västra Götalandsregionen finns flera exempel på kommuner och samarbeten som på kort tid har kunnat förbättra skolresultaten med extra insatser, till exempel Essunga kommun, Bergsjöskolan i samarbete med Chalmers, stadsdelen Biskopsgården i samarbete med Göteborgs universitet och olika *science centers* samarbeten med kommuner. Men läxhjälp tas även upp för specifika grupper av elever, till exempel elever med skyddad identitet, papperslösa, nyanlända eller elever med olika diagnoser.

Över lag ställs höga krav på elever när det gäller att få godkända (gärna höga) betyg, men det ställs också krav på social kompetens, något som spelar roll för hur eleverna mår. Den samhälleliga kontext som läxhjälpen i skolan utgår ifrån handlar om tillkortakommanden inte bara vad gäller elevers kunskaper, vilka till viss del grundas i en ökad ojämlikhet i det svenska samhället, utan också gällande deras välmående. Därför fokuserar denna kunskapsöversikt på hur såväl forskning kring den svenska debatten om läxhjälp (se tex Forsberg et al., 2021) som internationella studier kan bidra till diskussionen om hur skolan kan anordna konstruktiv, relevant och effektiv läxhjälp utan att framkalla stress hos eleverna.

Forskning visar att:

- den allmänna uppfattningen om läxor är att de förbättrar elevernas kunskaper
- det kan finnas svaga samband mellan läxor och skolprestation
- läxor kan uppfattas som en disciplinering av hemmen
- läxor ska ha en genomtänkt design med tydlig uppgiftsformulering
- återkoppling av läraren är viktigt
- långa och svåra läxor får negativa effekter på lärandet
- lärare menar att läxor befäster kunskaper
- lärare har delade meningar om i vilken mån läxor jämnar ut ojämlikhet i skolan
- om läxor beskrivs som problem får de negativa effekter på lärandet
- läxor skapar större klyftor mellan de elever som får respektive inte får läxhjälp
- det finns en koppling mellan de ökade inkomstklyftorna i samhället och elevers resultat i skolan
- de ökade inkomstklyftorna drabbar i hög grad utlandsfödda elever.

² Det kan ställas i relation till föräldrarnas utbildningsnivå, som visserligen spelar ännu större roll men vars påverkan på skolresultaten inte har ökat över tid.

I detta kapitel presenteras studiens syfte och avgränsningar samt de tre frågeställningar som väglett studien. Därefter följer studiens metodologiska tillvägagångssätt när det gäller insamling, sortering och analys av forskningsläget. Då målet är en förhållandevis bred kartläggning rymmer den en mängd olika studier med det gemensamt att de är relevanta i en svensk kontext, men den ger också svar på vilken typ av forskning som saknas i denna kontext.

Kunskapsöversiktens syfte

I kunskapsöversikten diskuteras inte läxors vara eller inte vara. Översikten vilar på grunden att det finns saker att göra utanför skoltid, och att dessa kan organiseras på bättre eller sämre sätt. Eftersom kunskapsöversikten riktar sig till verksamma praktiker i och utanför skolan är ambitionen att lägga fram ett underlag som uppmuntrar till diskussion om vilka former av läxhjälp som passar den lokala kontexten och tycks ge bäst effekter på de egna elevernas skolprestationer.

Syftet med denna kunskapsöversikt är att undersöka betydelsen av läxhjälp i den svenska obligatoriska grundskolan, med särskilt fokus på i vilken mån läxhjälp spelar roll för elever som annars riskerar att inte få godkända betyg i årskurs 9.

Utifrån detta syfte har ett antal avgränsningar fått göras. Hjälp av föräldrar har inte tagits med då projektets huvudfokus är att studera vad skolan kan bidra med avseende läxhjälp. Vidare har läxhjälp som syftar till att höja betyg för redan godkända elever inte tagits med då syftet är att studera hur elever som troligtvis inte skulle ha fått godkända betyg utan läxhjälp har klarat sig med den läxhjälp de fått. Under arbetets gång har det emellertid visat sig att begreppsapparaten kring ordet läxa, och därmed även läxhjälp, är omfattande, och det innebär att sökningar i databaser trots allt fått göras förhållandevis brett för att inte relevanta studier ska missas. Det i sin tur innebär att avgränsningarna har gjorts i analys och diskussion snarare än i databassökningarna.

För att fånga upp relevanta frågor för skolans vidkommande har följande tre frågeställningar varit vägledande. De, i förkortad form, utgör också rubriker i resultatkapitlet.

1. Vilken typ av läxhjälp ges utanför skoltid, internationellt och i Sverige, och vad leder den till? Förbättras elevers kunskaper av läxhjälp och i så fall av vilken typ av läxhjälp?
2. Hur organiseras och finansieras läxhjälpen i Sverige?
3. När läxhjälpen de elever i Sverige som bäst behöver den och i så fall hur?

Insamling av data

Mina databassökningar har jag valt att avgränsa till perioden 2000–2022, med tonvikt på de senare åren, och jag har sett till att de artiklar jag valt är vetenskapligt granskade. Då jag särskilt vill synliggöra den svenska utbildningskontexten har jag även inkluderat Skolverkets information till lärare och annan personal om förberedelse och efterarbete av läxor samt om hur läxor kan ingå i skolarbetet utifrån olika syften med läxorna.

De databaser som användes för att söka efter internationell forskning är ERIC och Academic Search Premier. ERIC är en amerikansk databas över artiklar och böcker med inriktning på utbildning, pedagogik och psykologi. Academic Search Premier ger tillgång till fulltextartiklar från 3 100 tidskrifter inom allmänna ämnen. Inledningsvis användes även APA PsycArticles och Sociology Source Ultimate, men de visade sig inte tillföra studien något utöver de valda databasernas bidrag. Däremot framkom att det finns en hel del forskning i fältet pedagogisk psykologi (*educational psychology*), vilket kan vara en intressant infallsvinkel för en studie om vilka diskurser kring extaundervisning/läxor som tycks vara förhärskande i det allmänna talet om läxhjälp (se förslag till fortsatt forskning i avsnittet *Slutsatser*). För att fånga upp forskning om läxhjälp i nordisk och framför allt svensk kontext användes Swepub, en databas över forskning som har publicerats av forskare verksamma i Sverige.

Då ord som *läxa* och *homework* gav begränsade resultat testades olika sökord i olika kombinationer. Att söka brett i olika databaser ligger även i linje med hur andra kunskapsöversikter om läxor och läxhjälp har gjorts. Resultatet blev tre olika sökningar i de olika databaserna. Den första sökningen gjordes på ordet *homework* tillsammans med likvärdiga ord (*supplementary education, shadow education, tutor, after school program*), den andra på ordet *school* tillsammans med ett antal verb (*tutoring, mentoring*) eller ord som kan stå som verb (*tutor, mentor, help, assist*) och den tredje på ord som betecknar socioekonomisk status och likvärdighet (*socioeconomic* or unequal**). Samma sökningar med motsvarande svenska sökord gjordes i den svenska databasen.

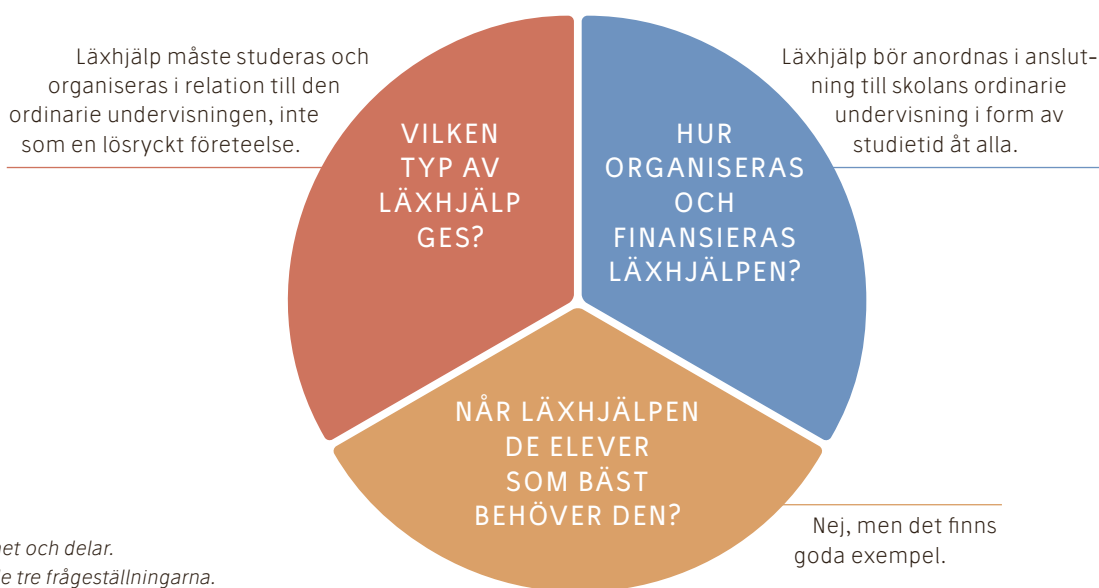
Var och en av sökningarna gav ett stort antal träffar (några över 200 000), men genom att kombinera de tre sökningarna begränsades underlaget till 228 artiklar. I kvantitativa kunskapsöversikter läggs ofta stor vikt vid att sökningar i databaser är så fullständiga som möjligt, eftersom det är viktigt med statistisk precision. Denna översikt har inte som ambition att täcka forskningsområdet med denna typ av statistisk precision. Snarare syftar den breda sökningen till att få övergripande kunskaper om läxhjälp, från olika håll i världen och utifrån olika kontexter, som kan vara till nytta för den svenska skolan.

Tematisering och analys av data

Artiklarna delade jag in i olika teman utifrån studiens frågeställningar, vilket är i linje med hur kvalitativ forskning bedrivs (Bryman, 2018). I detta skede framkom vilken typ av forskning som saknas. I nästa steg gick jag igenom artiklarnas sammanfattningar, varpå jag läste de mest relevanta artiklarna i sin helhet.

När det gäller att välja exempel och citat till en kunskapsöversikt som denna görs alltid ett urval, vilket inte behöver betyda att valda delar är viktigare än andra. I stället är citaten valda utifrån att de är tydligt formulerade och relevanta utifrån studiens syfte. De valda artiklarna utgår intressant nog från olika teorier och är gjorda med olika metoder, somliga kvantitativa och andra kvalitativa, vilket tyder på att forskning om läxor intresserar olika vetenskapliga fält. Det noterades under sorteringsarbetet, men i resultatet tas alla studier upp tillsammans oavsett metod och teori.

detta kapitel besvaras studiens tre övergripande frågeställningar. Då de är delvis invävda i varandra presenteras några av svaren på mer än ett ställe, men då utifrån respektive avsnitts huvudfrågeställning.

Läxhjälp – helhet och delar.
Korta svar på de tre frågeställningarna.

Vilken typ av läxhjälp ges och förbättrar den elevernas kunskaper?

Detta avsnitt sätter fokus på den första av studiens tre frågeställningar. Det är dock svårt, rent metodmässigt, att mäta i vilken mån läxhjälp leder till bättre kunskaper, då många olika faktorer kan leda till förbättrade resultat. Ett sätt att designa en studie som mäter effekter av läxhjälp är att ha en jämförelsegrupp där eleverna inte får läxhjälp, men en sådan studie är etiskt problematisk.

I stället baseras en stor del av den forskning som finns om läxhjälp i relation till kunskapsresultat på olika former av privatundervisning. Men i forskning framkommer också att läxhjälp inte kan studeras som en enskild företeelse, utan bör ses som avhängig den ordinarie undervisningen. I kapitlet beskrivs därför, utöver vilken typ av undervisning som ges i form av läxhjälp, vikten av att läxhjälp hänger ihop med den ordinarie undervisningen.

Ett internationellt perspektiv på läxhjälp i relation till kunskapsresultat

Den forskning som finns om läxhjälp i relation till kunskapsresultat är internationell snarare än svensk, och privat snarare än institutionell (alltså skolors egen läxhjälp), vilket visas i detta och kommande avsnitt.

Begrepp

I resultatet används begreppen läxhjälp, skuggundervisning, privatundervisning och extraundervisning synonymt.

Inledningsvis är det viktigt att understryka att privatundervisning blir relevant som läxhjälpfenomen först i samband med att skolan byggs ut som en organisation med ett specifikt uppdrag. Privatundervisning har alltid funnits, men när privatundervisningen (läxhjälp) sätts i relation till ett formellt utbildningssystem dyker nya frågor upp, både från forskningshåll och från skolhåll, och utsätter såväl privatundervisningen som den reguljära undervisningen för kritisk granskning. Mikhaylova (2022) tar i sin avhandling upp den nära relationen mellan skolans formella utbildningsuppdrag och olika former av utbildning utanför skolan och menar att utbildning utanför skolans ram (den privata undervisningen) ofta har betraktats som ett hot mot jämställdhet och inkludering.

Forskning om läxhjälp i relation till kunskapsresultat är framför allt bedriven i asiatiska länder och främst kopplad till naturvetenskapliga ämnen och matematik. I dessa länder och inom dessa ämnen ses läxhjälp som mer eller mindre självklart och har en lång egen tradition. I internationell litteratur används begrepp som *shadow education*, *supplementary education*, *after school program* och *tutoring* för de företeelser som fångas upp i det svenska begreppet läxhjälp (se avsnittet Insamling av data i föregående kapitel). Forskning om läxhjälp är väsentligt mindre vanligt i Västeuropa – Sverige och de nordiska länderna inkluderat. Dock har läxhjälp under sökord som *shadow education* (skuggundervisning) kommit i ropet under de senaste två decennierna. När det gäller forskning om läxhjälp i Sverige är det svårt att hitta studier som utvärderar läxhjälps effekter på elevernas resultat (SOU 2021:30, s. 23).

Men även om det vi kallar läxhjälp är ett nationellt fenomen, relaterat till en specifik skolkultur och ett specifikt skolsystem, kan det finnas skäl att titta på fenomenet läxhjälp utifrån ett internationellt perspektiv. Genom att studera forskning om läxhjälp i andra nationella kontexter än den svenska, kan vi i den svenska skolan lära av andras erfarenheter men också uppmärksamma våra egna förutsättningar och vår egen syn på kunskap och lärande. I den svenska skolan finns dessutom elever som har erfarenheter av andra skolsystem än det svenska. I nästa avsnitt presenteras denna forskning under begreppet *shadow education*, men i bakomliggande studier används även *supplementary education*, *after school program* och *tutoring*.

Skuggan

Studierna om skuggundervisning, både internationellt och i Sverige, visar att läxhjälpen, alltså skuggan, inte är en egen företeelse utan hänger ihop med den undervisning som bedrivs institutionellt, alltså i skolan.

Alternativ väg till lärande

Intressant med forskningen om skuggundervisning är att den sker utifrån respektive nations styrdokument och på så sätt visar hur det institutionella lärandet i skolan och den privata läxhjälpen relaterar till varandra: läxan ges och bedöms av skolan utifrån vad som står i de nationella styrdokumenterna. I dessa studier framkommer hur läxhjälpen många gånger kan utmana de nationella styrdokumentens kunskapsyn och värderingar genom att utgöra alternativa vägar till kunskap och lärande.

Skuggundervisning och övriga former av extraundervisning globalt sett

Den form av privat läxhjälp utanför skoltid som går under namnet *shadow education* eller skuggundervisning har uppmärksammats alltmer under de senaste decennierna (se Bray, 2011). Själva begreppet kan innebära allt från betald privatundervisning i syfte att stötta skolans uppdrag till olika former av traditionell undervisning som alltid har varit privat och haft ett egenvärde i att förmedla traditionell kunskap (Kim & Jung, 2019). Det finns alltså inte någon allmänt vedertagen definition av begreppet. Att just skuggundervisning är det mest använda begreppet visar att denna typ av undervisning inte är den primära, utan en kompletterande undervisning. Bray (2011) förklarar att skuggundervisning existerar eftersom den vanliga utbildningen existerar. De båda undervisningsformerna är beroende av varandra: om den ena förändras så ändras den andra med. Däremot menar Bray att den offentliga undervisningen fokuseras mer än den privata i forskning om skola och undervisning. Den privata blir alltså som en form av skugga, den är inte alls lika tydlig och har till skillnad från det vanliga systemet inget definierat syfte (Bray, 2006, s. 515; se även Mikhaylova, 2022, s. 15–16). Det finns ett stort spektrum av skuggundervisning med både positiva och negativa implikationer för eleverna och deras familjer och för skolan och samhället i stort, men ändå saknas studier, menar Gordon Györi och Bray (2021).

I flera asiatiska länder, till exempel Sydkorea, Hongkong, Japan, Singapore och Taiwan, finns en tradition av skuggundervisning kopplad till den lokala kulturen (Gordon Györi & Bray, 2021; Bray et al., 2016; Hallsén, 2020), i Korea benämnd *hakwon* (Jung, 2018; Kim, 2016) och i Japan kallad *juku* (Rappleye & Komatsu, 2020). Denna lokala och traditionella skuggundervisning har diskuterats internationellt i relation till höga resultat i PISA och TIMSS med frågan: Kan undervisning som *hakwon* och *juku* vara förklaringen till dessa höga resultat? Även om Rappleye och Komatsu (2020) visar att de höga resultaten i Japan inte går att relatera till *juku*-undervisningen lyfter de frågan till diskussion. De ifrågasätter internationella kunskapsmätningar men konstaterar samtidigt att de är här för att stanna och uppmuntrar till diskussion om hur utbildningen förändras globalt. Om det inte är skuggundervisningen som driver kunskapsutvecklingen i många asiatiska länder, vad är det då? Den skuggundervisning som pågår i Sydkorea är förhållandevis okänd då artiklar främst skrivits på koreanska, men ändå är skuggundervisning något som växer oerhört snabbt i många länder och något som har fångats upp i forskning inom olika forskningsfält såsom *educational policy*, *comparative education*, *sociology of education*, *education and economics* och *life long education* (Jung, 2018).

Skuggundervisning har en ideologisk grund och kan vara kopplad till religion och tradition, till exempel konfucianism i vissa asiatiska länder, men den kan också ställas i relation till förhärskande politiska system som det i det tidigare Sovjetdominerande östblocket. Skuggundervisning kan innebära en dekolonisering av kvarvarande västerländska koloniala strukturer i läroplaner och ett återupprättande av en lokal kultur, menar Kim (2016) som poängterar att skuggundervisning måste bli ”a new topic in a worldwide curriculum studies” (s. 1). Men skuggundervisning kan också få betydelse som alternativ skolform i länder där skolan inte är så examinationsorienterad, till exempel Kanada (Jung, 2018, s. 271).

Det finns både för- och nackdelar med skuggundervisning så som den beskrivs och analyseras i forskning. På den positiva sidan finns studier som visar att skuggundervisning utgör ett väsentligt bidrag till studenters akademiska kunskande men också deras sociala utveckling (Jung, 2018, s. 271). Kim (2016) lyfter fram det individuella lärandet i *hakwon*-traditionen, som innebär att eleverna inledningsvis får identifiera sina behov, mål och drömmar och att *hakwon*-läraren skräddarsyr undervisningen utifrån varje elevs behov. Men det finns

också negativa sidor såsom social ojämlikhet och de kostnader för familjen som även mindre bemedlade kan välja att betala (Jung, 2018, s. 271; Choi & Park, 2016). Andra negativa sidor är den stora arbetsbördan som kan leda till stress, oro och ett tävlingsinriktat studieklimat (Kim, 2016). Kim och Jung (2019) skriver följande om skuggundervisning:

Shadow curriculum, which is an individually based supplementary or enrichment curriculum provided to encourage academic success. Importantly, we consider shadow education not as a mere product of the “education fever” affecting schooling in many countries, which drives parents and students to seek any means to improve achievement. But rather, we consider shadow education to be an important educational space where students—as independent agents, rather than passive individuals who merely consume existing culture of education—participate in, understand, and co-produce their learning culture. From this perspective, we endeavor to contribute new concepts and perspectives to understand shadow education without resorting to a definitive and prescriptive conceptualization of shadow education.

Kim & Jung, 2019, s. 2

Författarna lyfter här fram vikten av att förstå hela utbildningskulturen, både den institutionella och den privata, och eleven som en aktiv deltagare i den.

Även om skuggundervisning främst är förknippad med länder som ligger högt i PISA- och TIMMS-mätningar framkommer vid sökning i databaser hur utbrett systemet är även i andra länder. En israelisk studie tar upp frågan om vilken roll läxhjälpen spelar för vanlig skolundervisning. I denna studie undersöker Buskila och Chen-Levi (2021) hur deltagande i *private tutoring* skattar privatlärarnas effektivitet, och resultatet visar att lärarna utmanas genom den mer personliga undervisningen. En studie från Turkiet (Berberoğlu & Tansel, 2014) visar att *private tutoring* ger positiv påverkan i ämnena matematik och språk (turkiska) men inte gör lika stor nytta, även om skillnaderna är små, i samhällsvetenskapliga ämnen där andra faktorer såsom intresse och förståelse för hur man tar sig an ett akademiskt ämne framträder i högre grad. Forskning visar också att ämnena matematik, naturvetenskap och språk är de mest vanliga att få läxhjälp i. En amerikansk studie som undersöker effektiviteten av läxhjälp efter skolans slut för elever i särskilt behov av den (Zimmer et al., 2010) visar att läxhjälpen fungerar bra i ämnet matematik, men tvärtom inte i läsning. I studien framkommer dock inte vad det är som gör att eleverna kommer till läxhjälpen då den undersöker resultatet endast för de elever som är där. Ytterligare en studie, från Bangladesh (Mahmud, 2021), undersöker hur vanligt det är med läxhjälp som komplement till skolans undervisning även i länder där de flesta inte har råd med det. I denna framkommer att 84,7 procent av föräldrarna bosatta i städer betalar för extraundervisning i engelska för sina barn jämfört med 60 procent bosatta på landsbygden. I studien framkommer också vilka svårigheter det innebär för barn vars föräldrar inte har råd. Studien ger inte några resultat om i vilken utsträckning elevernas resultat förbättras av läxhjälpen, men den visar att diskursen om vikten av kunskap är utbredd.

Forskning om läxhjälp i Sverige

Även i Sverige och övriga Norden har skuggundervisning – både som begrepp i forskning och som fenomen – under senare år kommit att få fotfäste, om än inte i alls lika hög grad som i andra länder. I det allmänna talet och i skolans policydokument går skuggundervisning i Sverige under beteckningen *läxstöd* eller *läxhjälp*, eftersom det var termer som användes i den politiska diskursen när den privata handledningsmarknaden växte fram i början av 2000-talet (Hallsén,

2020), men då svenska förhållanden tas upp internationellt används ofta begreppet skuggundervisning (*shadow education*).

Att läxhjälp inte har studerats i särskilt hög grad i Sverige betyder inte att privatundervisning inte har funnits här historiskt, tvärtom var olika former av privat handledning ganska vanliga under 1800-talet. Men först genom massutbildningens framväxt kom privatundervisning att bli en politisk fråga och oförenlig med den skandinaviska välfärdsstatens utbildningssystem, där begrepp som jämlikhet och ”en skola för alla” länge varit vägledande (se Forsberg et al., 2019).

När det gäller läxhjälp i Sverige betonas tydliga mål och en effektiv arbetsstruktur...

När det gäller läxhjälp i Sverige betonas tydliga mål och en effektiv arbetsstruktur, men med lite olika infallsvinkel beroende på vem som utför undervisningen. Framträdande i den svenska läroplanen för läxhjälp är betoningen på social jämlikhet. När det däremot gäller ideella organisationers läxhjälp betonas ofta kulturell integration och för vinstdrivande organisationer betonas förstärkning av elevers motivation och utveckling av studiefärdigheter.

Om vi vill förstå hur läxhjälpen (skuggundervisningen) påverkar den formella utbildningen i olika länder måste vi, menar Karlsson (2021), uppmärksamma hur den är uppbyggd. Bray (2021), som presenterar skuggundervisning land för land i Europa, skriver om de skandinaviska länderna:

Northern Europe seems to date least affected by the rise of private tutoring. Scandinavian countries seem to maintain stronger traditions of schools adequately meeting their students' needs. Certainly, students in Scandinavia receive extra support, both to help slow learners keep up with their peers and to stretch the learning of high achievers; but much of this work is provided within the framework of public schooling rather than through a parallel system. Yet within Scandinavia shadow education is becoming evident in Sweden and with patterns in Denmark and Finland not far behind.

Bray, 2021, s. 447–448

I artikeln lyfts också ett antal problem med skuggundervisningen i flera andra länder, till exempel att den utförs av de egna lärarna, mot betalning, efter skol-dagens slut. Länder som inte har bedrivit skuggundervisning i särskilt hög grad, till exempel de skandinaviska länderna, kan göra klokt i att dra lärdom från de som har längre erfarenhet av sådan undervisning, menar Bray (2021, s. 466).

Trots att det har skrivits en hel del om skuggundervisning i andra länder saknas alltså studier om hur skuggundervisning/läxhjälp går till i Sverige, och i ännu högre grad saknas studier om huruvida den förbättrar elevernas kunskaper. En studie av Forsberg et al. (2021), som handlar om olika typer av handledningspolicyer och handledningspraktiker och utgår från ett forskningsprojekt vid namn *Läxstöd som skuggundervisning*, är emellertid relevant i sammanhanget. Även i denna studie används en generell definition av skuggundervisning som omfattar utbildningstjänster som tillhandahålls av såväl vanlig skola som privata vinstdrivande aktörer och ideella organisationer, men informellt stöd från familj eller vänner ingår inte.

Forsbergs et al. (2021) studerar skuggundervisning på mikronivå genom att analysera samtal med handledare och elever inom diverse läxhjälporganisationer. Studien inramas av läroplansteori, vilket betyder att läxhjälpen studeras i relation till den vanliga skolans undervisning. Läxhjälp ses som ett pedagogiskt objekt, vilket diskuteras och problematiseras med fokus på policy, identitet och interaktion. Genom analyserna går det, replik för replik, att följa hur hjälpen förmedlas från handledare till elev. Om handledaren är införstådd med vad läxan går ut på behöver eleven inte förklara sammanhanget, men om handledaren inte känner till omständigheterna kring läxan kommer det an på eleven att redogöra för uppgiftsformuleringen eller lärobokstexten. Läroboken kan i

så fall bli ett ”gränsobjekt” mellan skolans undervisning och läxhjälpen. I den här delen av analysen ingår frågor om aktörskap, det vill säga vilken roll eleven respektive handledaren tar i dialogen. En annan form av gränsobjekt mellan ordinarie skola och läxhjälp är tidsfaktorn. I handledningstillfället stannar handledaren kvar tills eleven har förstått ett problem. I en undervisnings-situation i skolan måste läraren hjälpa många elever, vilket gör att varje elev får initial hjälp för att därefter gå vidare på egen hand. I skolan finns dock, genom den långvariga relationen med läraren, möjlighet att fråga igen. Forsberg et al. (2021) beskriver läroplanen som ett mångdimensionellt koncept i undervisningen som innehåller inte bara kunskaper utan även normer och värderingar, vilket får konsekvenser när de båda undervisningsformerna pågår parallellt.

Förbättras elevers kunskaper av läxhjälp?

Trots vissa samband är det utifrån befintlig forskning svårt att dra allmänna slutsatser angående korrelationen mellan läxor och skolprestation, mycket beroende på att definitionen av läxa ofta är vag och skiljer sig åt mellan olika studier. Ett annat problem med att studera läxhjälps effekter på elevernas kunskaper är att begreppet kunskap kan uppfattas på olika sätt. Vad räknas som valid kunskap och hur ska den förmedlas?

När det gäller läxhjälp har mentorer, föräldrar, volontärer och andra aktörer olika uppfattning om såväl kunskap och kunskapsförmedling som vilka normer och värderingar som är invämda i läxhjälpen (Forsberg et al., 2021, s. 497). Genom att studera officiell men även inofficiell undervisning (kallad *hidden curriculum*, se Jackson, 1992) sätts läxhjälpen in i en kulturell och nationell kontext och blir lättare att studera. Utifrån begreppet gränsobjekt, som enligt Star och Griesemer (1989) kan betraktas som svagt strukturerade i vardaglig användning men starkt strukturerade när det används i specifika sociala praktiker, fångar Forsberg et al. (2021, s. 497) upp såväl kunskapssyn som lärandeprocesser i relation till mänsklig interaktion, plats samt socialt och kulturellt sammanhang. I vilken mån olika former av läxhjälp ger goda effekter på lärandet behöver alltså studeras kontextuellt, vilket görs av bland annat Forsberg et al. (2019) som utifrån skuggundervisning inramad av läroplansteori identifierar och problematiserar olika gränsobjekt i mötet mellan den ordinarie skolundervisningen och läxhjälpen.

Forskning visar att:

- privatundervisning har en lång tradition i delar av världen, särskilt i Asien
- läxhjälp behöver studeras i en kulturell och nationell kontext
- även om läxhjälp i form av skuggundervisning är relaterad till en specifik skolkultur och en specifik nationell tradition går det att dra nytta av andras erfarenheter och få syn på sina egna förutsättningar
- skuggundervisningen ("skuggan") är avhängig den ordinarie undervisningen
- skuggundervisning i länder som har varit koloniserade kan utmana det västerländska skolsystem som ofta lever kvar i deras officiella läroplaner
- skuggundervisning kan få betydelse som alternativ skolform i länder där skolan inte är så examinationsorienterad
- enligt *hakwon*-traditionen i Sydkorea får eleverna inledningsvis identifiera sina behov, mål och drömmar
- skuggundervisning är främst förknippad med länder som ligger högt i PISA- och TIMMS-mätningar men det går inte att påvisa att skuggundervisningen är orsaken till de goda resultaten
- läxhjälp ger i högre grad positiva resultat i matematik, språk och naturvetenskapliga ämnen jämfört med i samhällsvetenskap
- privatundervisning är ingen ny företeelse i Sverige, utan var vanligt i de högre samhällsklasserna innan det offentliga utbildningssystemet byggdes upp
- studier om "gränsobjekt" (tex en lärobok) mellan undervisning och läxhjälp sätter fingret på hur läxhjälpen kan läggas upp pedagogiskt: är det eleven eller handledaren som förutsätts förstå och kunna förklara uppgiften?

Hur organiseras och finansieras läxhjälpen i Sverige?

Detta avsnitt sätter fokus på den andra frågeställningen som enbart rör den svenska kontexten. Här tas den statliga styrningen av läxhjälp upp utifrån ett historiskt perspektiv, men avsnittets fokus ligger främst på 2022 års förändringar i skollagen, med studietid för alla elever samt lovskolor i centrum. Överlag saknas forskning om organisering av läxhjälp i Sverige, men en forskningsstudie (Hallsén & Karlsson, 2019) tar upp frågan om vad det kan bero på att elever och föräldrar som nyttjar privata läxhjälpföretag är nöjda.

Tre modeller för läxhjälp

Enligt Forsberg et al. (2021) finns det tre modeller för läxhjälp i Sverige:

1. privata organisationer som erbjuder läxhjälp huvudsakligen på en-till-en-basis, både fysiskt och online
2. öppna läxtillfällen anordnade av skolorna för deras egna elever
3. drop-in-läxstöd som erbjuds av ideella organisationer.

Även inom respektive modell finns skillnader vad gäller hur läxstödet är organiserat, med allt från enskilda relationer med en lärare som byggs upp under lång tid till drop-in-sessioner där deltagarna träffas bara för ett enda tillfälle.

Alltsedan en motion i riksdagen 2003 om skatteavdrag för hushållsnära tjänster (HUS-avdrag som innefattar ROT och RUT) har ett antal riktade insatser kring läxhjälp införts. När RUT-avdraget för hushållsnära tjänster infördes 2007 ingick barnpassning, och eftersom hjälp med skolarbete har ett nära samband med barnpassning omfattades även läxhjälp. Argumenten var att avlasta hemmen och minska antalet svartjobb. Från 1 januari 2013 utökades RUT-avdraget. Med stöd av propositionen *Skattereduktion för läxhjälp* (Prop. 2012/13:14) kunde en förälder eller annan vårdnadshavare medges skattereduktion för läxhjälp till elever i hela grund- och gymnasieskolan, alltså inte bara till yngre barn, vilket öppnade upp för privata läxföretag.

Det visade sig emellertid att skatteavdraget för läxhjälp till största delen utnyttjades av höginkomsttagare, och frågan om skattereduktion för läxhjälp debatterades flitigt. Professorerna Hornborg och Larsson (2012) skrev på debattsidan i *Svenska Dagbladet*: ”Det är en paradox om samma regering som inför lärarlegitimation också vill införa att lekmän som entreprenörer ska svara för en del av skolans kunskapsuppdrag.” En annan kritisk röst var Schenker (2012), som i en diskussion om vilka konsekvenser RUT-avdrag kunde få för idrottsämnet skrev: ”Och då kan exempelvis före detta fotbollsspelare fungera som PT inom ramen för läxhjälpavdraget.” 2014 avskaffades så RUT-avdraget för läxhjälp.

Hallsén (2020) beskriver utvecklingen av privat kompletterande utbildning i Sverige utifrån perspektivet ”att införa en politik”, en process hon delar in i två steg. Det första steget, som varade 2006–2014, kännetecknas av omtvistade politiska beslut om skattelättnader för hushållsnära tjänster och möjliggjorde för privata aktörer att erbjuda läxhjälp. På så sätt utvecklades en privat handledningsmarknad i det svenska utbildningslandskapet. I det andra steget, som varade 2014–2018, togs de privata företagens skatteförmåner bort och ersattes av statliga bidrag till offentliga skolor och ideella organisationer, tänkt att användas till kostnader för administration, lokaler, teknisk utrustning, utbildningsmaterial eller mellanmål till eleverna under läxhjälp och annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid. Med tiden har alltså läxhjälpen knutits närmare skolorna (Hallsén, 2020).

” ”

Hallsén (2020) beskriver utvecklingen av privat kompletterande utbildning i Sverige utifrån perspektivet ”att införa en politik”...

Bakgrunden till de statliga subventionerna, och därmed till den ökande omfattningen av läxhjälp, är att elever i Sverige presterat lägre i kunskapsmätningar än tidigare.

Bakgrunden till de statliga subventionerna, och därmed till den ökande omfattningen av läxhjälp, är att elever i Sverige presterat lägre i kunskapsmätningar än tidigare. PISA-undersökningen 2012 visade att svenska 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap var lägre än snittet och att Sveriges resultatutveckling var den sämsta bland alla OECD-länder. Mot bakgrund av de dåliga resultaten fick OECD i uppdrag av den dåvarande regeringen att göra en omfattande granskning av den svenska skolan (OECD, 2015), varpå regeringen lyfte fram en ganska omfattande strategi för att förbättra villkoren för skolan. En av dessa var att låta den erbjuda läxhjälp till elever som inte får möjlighet till hjälp hemma.

Redan 2012 gav regeringen Skolverket i uppdrag att under en treårsperiod stödja tio grundskolor i utanförskapsområden att med vetenskapligt grundade metoder hjälpa eleverna i deras kunskapsutveckling och höja kunskapsresultaten. Rapporten *Mer än bara läxor: en utvärdering av läxhjälp på tio skolor* (Skolverket, 2014) visar:

1. att läxhjälp kan bidra till tydlig utveckling hos elever som deltar kontinuerligt
2. att det är relativt få elever som deltar i läxhjälpen – med blandade kunskapsresultat
3. att läxhjälpen utgör bara en liten del av en mycket bredare verksamhet med begränsad styrning, vilket innebär att läxhjälpen ligger utanför skolans kärnuppdrag
4. att eleverna ges individuellt stöd i sin egen takt, något som framstår som den mest centrala framgångsfaktorn och ofta är anledningen till att eleverna går till läxhjälpen
5. att läxhjälpens friare ramar visserligen medför möjligheter, såsom ett stort elevinflytande, men också innebär risker då inte alla elever ges tillgång till verksamheten – frivilligheten gör att läxhjälpens roll i skolan i vissa fall kan vara problematisk.

Författarens bedömning lyder:

Vid utformning av läxhjälp är det enligt min bedömning därför viktigt att läxhjälpsverksamheten inkluderas i styrningen av skolan som helhet och i det systematiska kvalitetsarbetet.

Skolverket, 2014, s.11

I samband med att skattelättnaderna för privat läxhjälp försvann från den politiska och offentliga debatten uppstod en vag politisk konsensus bland de politiska partierna om att läxhjälp är något som alla skolelever borde ha rätt till kostnadsfritt (Hallsén, 2020). Medan kostnadsfri läxhjälp inom skolan blev allt vanligare kom situationen för privata läxhandlingsföretag att bli svårare, och vinstdrivande företag kämpade för att hitta nya konkurrenskraftiga alternativ. Men covid-situationen kom att förändra läget. Genom beslutet att gymnasieelever under våren 2020 skulle bedriva sin utbildning på distans, som ett sätt att minska spridningen av covid-19, har utbudet av de privata företagens kompletterande utbildningar utökats.

Även efter återgången till skolundervisning på plats har läxhjälp anordnats enligt alla de tre modellerna (privat, via skolan och via ideella organisationer), men i samband med en översyn av utdelade statsbidrag har fusk upptäckts och en del ideella organisationer har blivit återbetalningsskyldiga. Det har lett till att fler organisationer har fått avslag på sina ansökningar under 2022 och till att enbart huvudmän för grundskolan, sameskolan, specialskolan och grundskolskolan kan söka nya bidrag för läxhjälp 2023.

Studietid i stället för läxhjälp

Mot bakgrund av att elever som har svårt att nå kunskapskraven i högre grad har föräldrar med låg utbildningsnivå och begränsad ekonomi (se även OECD, 2015) tillsatte regeringen 2020 en utredning (kommittédirektiv 2020:21). Uppdraget var att lämna förslag på hur skolan skulle kunna ge elever bättre förutsättningar att uppnå behörighet till gymnasieskolans nationella program genom att hitta former för läxhjälpsgaranti eller andra alternativ som skulle göra det möjligt att få hjälp med läxorna. I den färdiga utredningen (SOU 2021:30) diskuterades olika former av stödsatser, men det ansågs finnas behov av en bredare ansats än läxhjälp och därför föreslogs ”studietid”, en form av schemalagd läxhjälp med inspiration från en dansk modell med läxhjälp som en integrerad del i den ordinarie undervisningen som använts sedan läsåret 2015/16.

Utredningens förslag var att studietid skulle erbjudas alla elever i årskurs 4–9 med två timmar per vecka, under eller i direkt anslutning till skoldagen. Det skulle innebära en breddning av målgruppen så att alla elever i berörda årskurser skulle få möjlighet att delta i denna studietid i stället för, som tidigare, att endast några erbjöds läxhjälp. Huvudmannen skulle bestämma över verksamhetens innehåll och det skulle vara frivilligt för eleverna att delta. För elever i behov av särskilt stöd föreslogs emellertid deltagande i studietiden ingå som en del av deras åtgärdsprogram. I utredningen skrevs:

Med hänsyn till att utredningen har breddat innehållet i den föreslagna verksamheten bedömer vi att det inte är nödvändigt att förtydliga i skolförfattningarna att det är på skolan som det bestäms hur man arbetar med läxor. Det är viktigt att studietiden anordnas på ett sätt så att resurser inte tas från den ordinarie undervisningen eller ersätter särskilt stöd som elever annars skulle ha fått.

SOU 2021:30, s.25

Börja ”från början”

Mot bakgrund av Skolverkets rapporter om läxhjälp finns på deras hemsida ett diskussionsunderlag som vänder sig till lärare och rektorer som vill utveckla sin skolas läxhjälp (Skolverket, 2021a). Där framkommer att befintlig läxhjälpsverksamhet tycks utgå ifrån vilka resurser som råkar finnas till hands på skolan snarare än de identifierade behoven. Därför är det viktigt att diskussioner om läxhjälp får börja ”från början” på ett förut-sättningslöst sätt. I diskussionsunderlaget finns konkreta diskussionsfrågor.

Utredningen (SOU 2021:30) ledde så småningom till två lagändringar som trädde i kraft 1 juli 2022. Den första handlar om extra studietid i anslutning till elevernas skoldag.

Elever i årskurs 4–9 ska erbjudas att frivilligt delta i undervisning i form av extra studietid. Erbjudandet ska omfatta minst två timmar per vecka. Undervisningen ska anordnas under eller i direkt anslutning till skoldagen vid den skolenhet eleven tillhör. Extra studietid ska inte räknas in i den minsta totala undervisningstiden.

SFS 2022:730, s.1

Den andra ändringen handlar om lovskolor och ger elever som inte har klarat målen större chans att reparera det inför kommande läsår. Lovskolor, speciellt under sommarlovet, har funnits tidigare och kan också hjälpa elever som har varit sjuka eller inte hunnit med sina uppgifter under läsåret att ”hinna ikapp” (Skolverket, 2014). Förändringen från 1 juli 2022 innebär att elever erbjuds 75 timmar i lovskolan i stället för, som tidigare, 50 timmar.

En huvudman ska erbjuda lovskola till elever i årskurs 9 som riskerar att inte uppfylla betygsriterierna för betyget E i ett eller flera ämnen och som därigenom riskerar att inte uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Lovskolan ska anordnas på loven under läsåret och uppgå till sammanlagt minst 25 timmar.

SFS 2022:730, s.2

Syftet med de riktade satsningarna från statligt håll är att skolan ska leva upp till målet att arbeta kompensatoriskt samt att öka likvärdigheten: alla elever ska ges möjlighet att nå så långt som möjligt (Regeringskansliet, 2022, s. 31). I lagrådsremissen framkommer att dels nyanlända elever och elever med utländsk bakgrund, dels pojkar är överrepresenterade när det gäller att inte ha behörighet till ett nationellt gymnasieprogram.

Forskningsperspektiv på organisering och finansiering av läxhjälp

Då det saknas både en allmänt accepterad definition av fenomenet läxa (och läxhjälp) och utvärderingar av läxhjälps effekter på elevernas kunskapsresultat är det svårt att få grepp om skolors arbete med läxhjälp. Dessa svårigheter diskuteras såväl i forskning som i statliga utredningar. Vidare har läxhjälpen fått lite olika fokus beroende på om det är skolan själv som anordnar den eller om det är en volontärorganisation eller ett privat läxföretag som gör det, vilket också gör det svårt med jämförande studier.

Numera subventioneras inte längre vinstdrivande företag som erbjuder läxhjälp, men skolan har fortfarande möjlighet att lära sig något av deras verksamhet. Har skolan försummat vissa aspekter vad gäller läxhjälp och lämnat hål som dessa företag har lyckats fylla? Bör skolan prioritera om eller tänka annorlunda?

Dessa frågor kan ställas utifrån en studie av Hallsén och Karlsson (2019)³, som genom så kallade konsumentnarrativ undersöker hur privatundervisning (*private supplementary education*, PST) legitimeras utifrån att marknaden ses som en lösning på problemet med att elever i Sverige presterar sämre i internationella kunskapsmätningar. Författarna studerar marknadskursen utifrån berättelser som legitimerar privatlärare. Tre berättelser beskrivs och analyseras i studien, alla med samma grundstruktur: **1)** eleven har ett problem, **2)** lösning

³ Artikeln bygger på data från ett forskningsprojekt av Forsberg et al. (2015).

erbjuds och 3) det blir bra. Däremot visar närläsningen av berättelserna att privatlärarna positioneras på ganska olika sätt i relation till föräldrar, barn och skola. Eftersom elevernas problem ser olika ut måste även lösningarna göra det. Men trots olikheterna löper en röd tråd genom berättelserna: varken föräldrar eller skola tycks ha förmågan att lösa elevernas problem. I stället är det privatlärarna som inte bara har kunskaper utan även engagemang och förmåga nog att motivera eleverna. Specifikt i den nya marknadsekonomiska diskursen i Sverige är att det är unga människor som arbetar som privatlärare/handledare, på deltid och utan särskilt lång erfarenhet (Hallsén & Karlsson, 2019, s. 635). Men artikeln handlar också på ett djupare plan om vilka funktioner privat läxhjälp fyller i det svenska utbildningssystemet. Eftersom privat läxhjälp knappast är undersökt i svensk kontext diskuterar Hallsén och Karlsson (2019), med utgångspunkt i läroplansteori, interaktionen mellan handledare och elev och visar hur identiteter förhandlas på olika sätt när det gäller läxhjälp respektive ordinarie undervisning. Ett synsätt är att det privatlärarna gör är att lösa de problem som egentligen åligger skolan, men att även föräldrar är aktiva och söker lösningar. Föräldrar är medvetna om att deras barn har problem i skolan och att de därför behöver anställa en privatlärare som hjälper barnet att komma tillrätta med problemen. Relevant för skolans del är hur den privata läxhjälpen påverkar den i skolan.

”
Tänk om det inte är kunskaper som eleven i förstone behöver, utan snarare att bli sedd?

Privata organisatörers handledning kännetecknas av ett *bottom-up*-perspektiv. Genom att den offentliga läxhjälpen kommit att regleras av staten, som nu erbjuder läxhjälp åt alla, har skolan i stället gått från en *laissez-faire*-attityd till en mer kontrollerad inställning. Mot bakgrund av detta ställs en utmanande fråga i Hallséns och Karlssons (2019) diskussion: Tänk om det inte är kunskaper som eleven i förstone behöver, utan snarare att bli sedd? Det är därför olika typer av handledare, oavsett om de har utbildning eller inte, passar olika elever. Någon behöver en handledare som kan hjälpa till att förklara hur man löser en ekvation i matematik medan en annan behöver en coach som motiverar.

Även när det gäller lovskolor saknas forskning, men fenomenet har blivit väl omdebatterat. Siffror från Skolverket visar emellertid att de flesta elever (nära 70 procent) som har läst upp icke godkända kärnämnesbetyg i lovskolan ändå inte klarar gymnasiet. Tidningen *Ämnesläraren* har gjort en granskning (Tenfält & Jarnlo, 2022) som visar att även lärarna menar att lovskolor inte ger önskat resultat. Lovskola som ges under läsårsloven lyfts dock som ett jämförelsevis mer effektivt sätt att ge elever möjlighet att nå målen. Lärarna menar att ett kontinuerligt stöd med stark koppling till den ordinarie skolverksamheten är att föredra framför att ge stöd i koncentrerad form under sommaren efter årskurs 9.

Forskning samt lagar, regler och riktlinjer visar att:

- läxhjälp organiseras i Sverige enligt tre modeller: privat, av skolan och av ideella organisationer
- statliga subventioner för läxhjälp har erbjudits mot bakgrund av att elever i Sverige har presterat sämre i internationella kunskapsmätningar
- läxhjälpverksamheten bör inkluderas i skolans systematiska kvalitetsarbete, och enligt ett tillägg i skollagen utökades mycket riktigt elevernas studietid 1 juli 2022
- läxhjälp måste, i linje med skolans kompensatoriska uppdrag, nå alla elever
- handledning av privata anordnare utgår från ett *bottom-up*-perspektiv
- elever och föräldrar som har utnyttjat privata läxläsningföretag är nöjda, och mot bakgrund av det ställer Hallsén och Karlsson (2019) den utmanande frågan: tänk om det inte är kunskaper som eleven i förstone behöver, utan snarare att bli sedd?
- lovskolor tycks för de flesta elever fungera bättre under skolårsloven än på sommarlovet efter årskurs 9.

Når läxhjälpen de elever som bäst behöver den?

Förutom elevers försämrade resultat i internationella kunskapsmätningar kom även frågan om ökade inkomstklyftor i samhället att präglade den politiska debatten inför valet 2014. Utifrån forskning som visar att ökade inkomstklyftor leder till ökade skillnader i elevers skolprestation blir det viktigt att i en kunskapsöversikt som denna, som utgår ifrån att skolan ger någon form av läxor, sätta fokus på i vilken mån och i så fall hur läxhjälp kan stötta elever som behöver och kan tillgodogöra sig denna hjälp. I avsnittet som behandlar den tredje och sista frågeställningen om i vilken mån läxhjälpen når de elever i Sverige som bäst behöver den lyfts särskilt gruppen nyanlända elever, eller elever med utländsk bakgrund, som är extra drabbad.

De ökade inkomstklyftorna och skolans kompensatoriska uppdrag

Sedan 1980-talet har inkomstklyftorna ökat i de flesta OECD-länder, allra mest i Sverige. De bästa åtgärderna mot ojämlikhet är, enligt OECD, satsningar på utbildning och hälsovård (Löfstedt et al., 2020), medan läxor, precis som lyftes i bakgrundkapitlet, kan bidra till en mer jämlik skola med ökade klyftor vad gäller klass, genus och etnicitet (Trautwein & Köller, 2003).

I flera olika studier uttrycker forskare oro för att elever som kommer från familjer med lägre socioekonomisk status och/eller har föräldrar som inte har avslutat gymnasiet och därför inte har tillgång till resurser hemifrån drabbas allt hårdare (Kralovec & Buell, 2001; se även Torres & Hurtado-Vivas, 2011; Wingard & Forsberg, 2009; Rønning, 2011). Till viss del saknas relevant forskning, men här presenterar jag några studier som lyfter framgångsrika satsningar på läxhjälp.

Dietrichson et al. (2017) visar att det med läxhjälp är möjligt att väsentligt förbättra utbildningsresultatet för målgruppen ”elever som kommer från familjer med låg socioekonomisk status”. Studien, som utfördes i OECD- och EU-länder, visar att inte minst handledning men även andra interventioner såsom feedback, läraransvar för framsteg och kooperativt lärande gav pedagogiskt viktiga resultat, som också är statistiskt signifikanta. Författarna mätte prestation genom standardiserade tester i matematik eller läsning och jämförde resultaten med en kontrollgrupp. Analysen inkluderade 101 studier, varav 76 procent var randomiserade kontrollerade, utförda 2000–2014 och resultatet ligger i linje med bland annat Slavin et al. (2011) som visar att handledning och kooperativt lärande är effektivt för mindre vana läsare.

Ett sätt att studera vilket stöd elever från familjer med lågt socioekonomiskt kapital behöver är att intervjua sådana elever som har lyckats i skolan. Det har Osman et al. (2021) gjort med 23 gymnasieelever mellan 17 och 19 år, flera med invandrarbakgrund. Det eleverna lyfte fram som avgörande för sina prestationer är en kombination av akademiskt och känslomässigt stöd från lärarna, en omtänksam hemmiljö samt stöd från och gott umgänge med kamrater med liknande utbildningsambitioner. De tre stöddimensionerna upplevdes som än viktigare tillsammans, jämfört med var för sig. Även om allt stöd från lärare, föräldrar och kamrater är viktigt för alla elever finns aspekter som är avgörande när det gäller elever från familjer med lågt socioekonomiskt kapital. En aspekt är att eleverna underordnar sig skolans, föräldrarnas och kamraternas förväntningar, normer och värderingar. En annan är att de tror på utbildningens värde, är målinriktade och har blicken riktad mot en framtid efter skolan. En tredje aspekt är att de får känslomässigt stöd. Det känslomässiga stödet, vilket eleverna i studien lyfte fram som det viktigaste, är något som föräldrarna kan ge. Men eleverna sade sig söka stöd även från lärare och kamrater, och då hand-

Dietrichson et al. (2017) visar att det med läxhjälp är möjligt att väsentligt förbättra utbildningsresultatet för målgruppen ”elever som kommer från familjer med låg socioekonomisk status”.

lar det inte bara om känslomässigt stöd utan även om akademiskt och socialt, såsom att få tillgång till föreningsliv och sociala nätverk, vilket föräldrarna inte kan ge i samma utsträckning. Även om en stöttande familj är oerhört viktigt, kom det idémässiga och akademiska stödet från kamrater och till viss del från lärare. Osman et al. (2021) drar slutsatsen att det är den intersubjektiva förståelsen som ligger till grund för framgångarna, det vill säga att man delar uppfattning om hur man ska förstå ett fenomen och att man har samma förväntningar. Eftersom en av den svenska skolans grundstenar är att arbeta kompensatoriskt kan det vara viktigt för alla att reflektera över sin roll, som till exempel elev, lärare, rektor, kurator eller skolsköterska. För lärares del kan det handla om så konkreta frågor som hur grupper ska sättas samman i skolarbetet.

Utifrån skolans kompensatoriska uppdrag har den svenska staten satsat på läxhjälp även från icke vinstdrivande organisationer, vilket framgått i ett tidigare avsnitt. En sådan organisation är Stiftelsen Läxhjälp, som finansieras av kommuner och näringsliv och anordnar läxhjälp för elever i högstadiet i ett antal, huvudsakligen större kommuner (Hultkrantz & Vimefall, 2021; Liss & Wennberg, 2019), men nu även har beviljats 1,8 miljoner kronor i stöd av Vinnova för att digitalisera läxhjälpprogrammet och därmed kunna stötta elever i bruksorter och glesbygdsområden som riskerar att inte uppnå gymnasiebehörighet. På deras hemsida kan man läsa: ”Det senaste läsåret nådde 72 % av Läxhjälpens elever gymnasiebehörighet, elever som i början av året riskerade att inte klara av grundskolan. 82 % av eleverna får ökat självförtroende och 87 % av eleverna får ökad lust att studera vidare” (Stiftelsen Läxhjälp, 2022). Stiftelsen skriver att resultaten är signifikanta och validerade i samverkan med bland annat Nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet och organisationen Inkludera, som hjälper socialt inriktade verksamheter att skala upp. Stiftelsen Läxhjälp har tagits upp i ett antal studentuppsatser och examensarbeten, men också utvärderats i en studie (Hultkrantz & Vimefall, 2021) där 55 elever genom intervjuer jämfördes med en kontrollgrupp på 329 elever. Analysen visar att det bland de elever som deltagit i Läxhjälp var en högre andel som fick godkänt i kärnämnen.

Gruppen nyanlända elever

En grupp som möter särskilt stora utmaningar är nyanlända elever. Då många har kort eller rentav obefintlig skolgång med sig när de kommer har de ofta kortare tid på sig att nå målen i den svenska skolan och språkfrågan, att lära sig svenska, gäller dem alla. Enligt SOU-utredningen *Kampen om tiden: mer tid till lärande* (SOU 2021:30) kan det dock vara vanskligt med en alltför stor tilltro till tiden som faktor för lärande. Även om tidsfaktorn spelar stor roll är det viktigt med ett anpassat innehåll i undervisningen för att eleverna på kort tid ska nå behörighet (s. 18). Det är extra angeläget för elever som kommer till Sverige i sena tonåren. Det är också viktigt att insatser sätts in preventivt, att de sker från så tidig ålder som möjligt, att hjälpen kuggas in i det ordinarie skolarbetet och att den är språkstärkande (s. 19).

När det gäller läxhjälp i flerspråkiga miljöer visar en studie (Pomerantz, 2019) inom ramen för ett *after school program* i USA, där universitetsstudenter ger läxhjälp till barn från Bangladesh, hur handledare och elever förhandlar om villkoren för sitt engagemang. Med utgångspunkt i språklig etnografi visar studien att humor spelar en viktig men förbisedd roll för att hantera såväl kommunikativa aspekter som osäkerhet i själva mötet och därmed gynnar lärandet. Genom språklig näranalys av dialoger mellan handledare och elever framkommer hur handledarna använder sin flerspråkiga repertoar på ett lekfullt sätt. Detta lekfulla perspektiv hade inte uppmärksammats om studien enbart fäst vikt vid de mer seriösa dialoger som också ingår i en handledningssituation. Artikeln avslutas med en diskussion om resultatets konsekvenser för förberedelser av handledare som arbetar i flerspråkiga miljöer. (För språklig lekfullhet, se även Jaspers, 2014.)

Många nyanlända elever uttrycker att sommarlovskolan är ett viktigt stöd för att få behörighet till gymnasiets nationella program. För nyanlända elever tycks lovskolorna på sommaren fungera bättre än för elever i allmänhet. Det behövs dock forskning om hur språkstöd och ämnes- eller yrkeskunskaper kan samverka så att eleverna finner utbildningarna meningsfulla på sikt. En studie (Gordon et al., 2020) som utförts i en mångkulturell miljö i Australien har undersökt hur ett läxprogram relaterat till vikten av att upprätthålla en god fysisk och psykisk hälsa med hjälp av socialt stöd kan vara effektivt även om handledarna byttes ut varje termin. Läxprogrammet innebar att universitet och skola samarbetade i syfte att stödja barn med kulturellt och språkligt avvikande bakgrund. Programmet gav goda resultat såväl akademiskt som socialt och känslomässigt, då handledarens roll, utöver att instruera, var att ge socialt och känslomässigt stöd. Uppgifter som brukade uppfattas som betungande uppgavs helt enkelt bli roligare.

I ett pågående projekt vid Göteborgs universitet (Elgenius, 2020) om civilsamhällets roll i mångkulturella områden studeras läxhjälp som ett av flera ”case” som går ut på samarbete mellan föräldrar och lokala aktörer i form av en förening. Genom möten främjas delaktighet och inflytande som i sin tur genererar andra aktiviteter än läxhjälp. Föräldrarna i föreningen ansvarar för organisering, bemanning och kvalitetssäkring av läxhjälpen samt för att genom kontakt med lärare säkerställa att elevers individuella behov tillgodoses. Handledarna är studenter med högskolebehörighet. Med reservation för att projektet är pågående visar resultatet att läxhjälpen förbättrar elevernas skolresultat. Framgångsfaktorer för samarbetet är tillit till lokalt förankrade aktörer, tillvaratagande av föräldrars resurser, kunskap om barnens behov samt att man lyckats få tillgång till funktionella lokaler. Det går i detta fall att tala om en lokalt förankrad gräsrotsrörelse som arbetar kunskapsstödande och samtidigt främjar deltagande och inkludering utifrån ett långsiktigt perspektiv och med en trygg ekonomisk grund.

”

Det går i detta fall att tala om en lokalt förankrad gräsrotsrörelse som arbetar kunskapsstödande och samtidigt främjar deltagande och inkludering utifrån ett långsiktigt perspektiv och med en trygg ekonomisk grund.

Läxhjälp i form av studietid

Så här långt har framkommit att den verksamhet som bedrivs med beteckningen läxhjälp innefattar mycket mer än de specifika uppgifter som elever i första hand utför i hemmet efter skoltid. Trots att förekomsten av läxor inte är reglerad i styrdokumentet har numera studietid som inkluderar läxhjälp införts i skolan, om än på frivillig basis. Eftersom det råder brist på lärare föreslår utredningen *Kampen om tiden: mer tid till lärande* (SOU 2021:30) dock att andra yrkesgrupper såsom socionomer och lärarassistenter stöttar lärarna under studietiden (s. 21). Det är viktigt att insatserna i skolan betraktas utifrån ett helhetsperspektiv och inte konkurrerar ut varandra. Det betyder att elever kan ges möjlighet till både studietid och lovskola. Studietid kan även i vissa fall erbjudas online. Det är också viktigt att extrainsatserna i form av studietid och lovskola inte inkräktar på den ordinarie undervisningen, utan ges utöver denna.

Med anledning av coronapandemin har frågan om risker för utbildningstapp aktualiserats. I en rapport (Skolverket, 2021b), inför vilken huvudmän för grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan intervjuades, framkommer att ett stort antal insatser har gjorts, bland annat mer närundervisning för elever i behov av stöd, utökad undervisning genom exempelvis lovskola, läxhjälp och handledning, förstärkt elevhälsa, uppföljning av elevernas behov av stöd, fler lärare och annan personal samt digitala verktyg (s. 4). I vilken mån läxhjälp har gett resultat i form av bättre kunskaper framkommer inte i forskning, men några huvudmän lyfter problemet med att de elever som är i störst behov av extra undervisning och handledning inte deltar i frivilliga aktiviteter (s. 18), vilket besvarar huvudfrågan i denna kunskapsöversikt, nämligen i vilken mån läxhjälp spelar roll för elever som annars riskerar att inte få godkända betyg i årskurs 9.

I och med denna kunskapsöversikt framkommer ändå att det är möjligt att förbättra utbildningsresultatet för målgruppen ”elever som kommer från familjer med låg socioekonomisk status”. Resultaten från bakomliggande studier är således viktiga att ta med i planeringen av studietiden på respektive skolenhet.

Forskning visar att:

- det är möjligt att väsentligt förbättra utbildningsresultatet för målgruppen ”elever som kommer från familjer med låg socioekonomisk status” genom:
 - handledning
 - feedback
 - läraransvar för framsteg
 - kooperativt lärande
- elever från familjer med låg socioekonomisk status behöver flera olika typer av stöd för att lyckas i skolan:
 - idémässigt
 - socialt
 - emotionellt
- även kortsiktiga läxprogram, där personal byts ut, kan ge bra resultat
- det för ”elever som kommer från familjer med låg socioekonomisk status” är viktigt att bli inkluderad i samhället, till exempel genom ett aktivt föreningsliv
- det finns framgångsfaktorer för gruppen nyanlända elever och elever med utländsk bakgrund, bland annat ett anpassat undervisningsinnehåll och språkutvecklande arbetssätt där språklig lekfullhet ingår i undervisningen
- lovskola under sommarlovet är uppskattat av nyanlända elever som arbetar med språk och ämneskunskaper parallellt.

SLUTSATSER

FÖR SKOLANS VIDKOMMANDE

UTIFRÅN BEFINTLIG FORSKNING

detta avsnitt drar jag slutsatser kring den forskning om läxhjälp som jag uppfattar som mest relevant och intressant för skolans vidkommande. Utgångspunkten är att läxhjälpen ska komma de elever som bäst behöver den till del.

Läxhjälp på ett individuellt plan

Läxhjälp i form av privatundervisning (även kallad skuggundervisning) bygger på metoder med utgångspunkt i elevens eget ansvar. Tid och plats är något man kommer överens om, och inte något som läraren tilldelar eleven. I Sverige diskuteras skuggundervisning utifrån handledningspolicier och -praktiker som innebär att eleven ska vara *aktiv*, men det kan vara värt att diskutera vad begreppet innebär i praktiken. I sammanhanget kan studier om ”gränsobjekt” vara intressanta. Om en lärobok betraktas som ett gränsobjekt mellan den ordinarie undervisningen och läxhjälpen skulle ”aktiv” kunna innebära att det är eleven som ska förklara skoluppgiften för den som ansvarar för läxhjälpen. Eleven ansvarar alltså själv för att förstå och förmedla vad hen behöver hjälp med.

För att läxuppgifter ska vara effektiva måste de vara tydliga, meningsfulla, utformade för att förstärka redan befintliga kunskaper, lagom långa och svåra samt följas upp ordentligt av lärare. För att läxorna inte ska befästa sociala ojämlikheter är det viktigt med en kritisk reflektion om hur de designas, alltså hur själva uppgiften ser ut. Det är extra angeläget för den stora grupp elever som behöver stöd i sin språkutveckling för att nå målen i skolan.

Det kan diskuteras i vilken mån den som hjälper till med en läxa ska vara insatt i den specifika uppgiften eller i elevens situation. Om handledaren behöver vara insatt, eller om det är pedagogiskt bättre att eleven kan förklara sitt hjälpbehov, kan bero på olika omständigheter. En sådan omständighet kan vara vilket skolämne läxan rör, då forskning visar att läxhjälp kan fungera bättre i matematik, naturvetenskap och språk än i andra ämnen. Kanske behövs mer kontextkunskap i samhällsvetenskapliga ämnen, det vill säga att den som hjälper till med läxan är insatt i uppgiften.

En utmanande fråga som ställs av Hallsén och Karlsson (2019) är om det kanske inte är hjälp att tillägna sig kunskaper eleven behöver, utan snarare att bli sedd. Behovet av att bli sedd ligger också i linje med studier som pekar på vikten av emotionellt stöd från familj, kamrater och i viss mån lärare.

Ytterligare en aspekt av läxhjälp som kan vara värd att beakta är somliga lärares skäl att ge läxor: att eleverna på ett mer självständigt sätt ska kunna erövra generiska kunskaper. Generiska kunskaper är inte knutna till något specifikt ämne, utan kan vara kunskaper att skriva, söka information, planera ett projekt, hitta en plats där man kan få lugn och ro eller få tillgång till sociala nätverk där man kan utveckla kunskaper utanför skoltid.

När det gäller att involvera föräldrar i läxhjälpen visar forskning att läxor riskerar att ställa till problem i familjen. Inte bara kan barnen bli stressade, utan även föräldrar kan uppleva krav på att leva upp till en norm om att vara en duglig

förälder och hjälpa sitt barn. Men forskning bland elever som har lyckats mot alla odds visar också att stöttande föräldrar, och även stöttande kamrater, är än viktigare än stöttande lärare. Kanske behöver elever som inte har stöttande föräldrar få både kunskapsmässig och emotionell stöttning från skolan i särskilt hög grad och tillsammans med kamrater få tillgång till nätverk där de kan dela intressen och stötta varandra. Gemenskap med kamrater tror jag inte ska underskattas i detta sammanhang, inte heller vikten av att ta tillvara föräldrars/vårdnadshavares engagemang så att de får insyn i de frågor som är relevanta.

Läxhjälp på ett strukturellt plan

Utifrån studier som visar att läxor bidrar till en mer ojämlig skola skulle slutsatsen kunna dras att läxor, och därmed även läxhjälp, borde tas bort från skolan. Fenomenet läxhjälp är emellertid mer komplext än så. För det första finns det ingen enhetlig definition av begreppet läxa. De definitioner som används är generella och därmed svåra att använda för att sätta fingret på innebörden av det arbete, oavsett om det kallas läxa eller något annat, som eleverna de facto tilldelas. För det andra finns forskning som visar att läxhjälpen betyder mycket för de elever som bäst behöver den, inte bara kunskapsmässigt utan även socialt. När det handlar om hur skolan ska strukturera sin läxhjälp är det viktigt att stötta eleverna att nå även långsiktiga mål, till exempel genom tillgång till nätverk och sammanhang som de kan ha nytta av i framtiden.

”

För att läxhjälp inte ska vara ett isolerat fenomen, utan något som influerar allt kvalitetsarbete i skolan, krävs en bredare ansats med både eftermiddagsundervisning och, i viss mån, lovsolor...

För att läxhjälp inte ska vara ett isolerat fenomen, utan något som influerar allt kvalitetsarbete i skolan, krävs en bredare ansats med både eftermiddagsundervisning och, i viss mån, lovsolor, helst under loven på terminstid då sommarlovet efter årskurs 9 har visat sig vara försent. (Ett undantag gäller nyanlända elever, för vilka lovsolan spelar stor roll inte bara för ämneskunskaperna utan även för språkutvecklingen.) Det framkommer i en utredning (SOU 2021:30) där olika former av stödinsatser diskuteras, och förslaget att ge läxhjälp i form av ”studietid” har också införts i och med ett komplement till skollagen som gäller från och med 1 juli 2022. För elever i behov av särskilt stöd kan delta-gande i studietiden ingå som en del av deras åtgärdsprogram.

Det finns även forskning som pekar på att det är möjligt att väsentligt förbättra utbildningsresultatet för målgruppen ”elever som kommer från familjer med låg socioekonomisk status” på kort sikt genom fokus på **1) handledning, 2) feedback, 3) läraransvar för framsteg samt 4) kooperativt lärande**. Det är dock viktigt att lärare har den kompetens som krävs, och ofta saknar de relevant utbildning och erfarenhet. Förutom åtgärder som förbättrar läxhjälpen så att elever har möjlighet att få godkända betyg i årskurs 9 krävs också ett arbete på lång sikt. Genom möten med föreningsliv och andra nätverk främjas delaktighet och inflytande i samhället. Här visar forskning att skolan tillsammans med närsamhället kan bygga upp ett aktörskap där elever uppmuntras till studier och skolan till att vara en aktiv deltagare i närsamhället.

Vilken forskning behövs?

I Sverige och övriga Norden har det forskats mycket lite om läxhjälp, eller skuggundervisning som den ofta benämns i internationell forskning. Det finns dock ett ganska stort antal studentuppsatser och examensarbeten, vilket visar på intresse och ett behov av forskning. Bray (2021) skriver också om vikten av att skuggundervisning, med tanke på dess omfattning och betydelse, ges mer uppmärksamhet av beslutsfattare. Även om skuggundervisning kan ha positiva implikationer kan den också vara mycket problematisk. Beträffade Sverige har det visat sig att de statliga subventionerna till läxhjälp inte har kommit de elever

som bäst behöver dem till del. Därför bör man dels reflektera över orsakerna till att förekomsten av skuggundervisning har ökat, dels överväga olika typer av reglering och styrning utifrån den lokala kontexten för att säkerställa att det positiva överväger det negativa. Här föreslår Bray (2021, s. 443–444) att man använder sig av jämförande analys.

Det forskningsområde som framför allt behöver utvidgas handlar om att ta reda på hur utbrett fenomenet läxhjälp är i de europeiska länderna, något som Bray (2021) har gjort och funnit olika svar på i de olika länderna. Hur definieras begreppet och hur används det? Vilka är lärarna? Vilka är eleverna? Vilka organisationer tillhandahåller läxhjälp? Då begrepp som läxhjälp och skuggundervisning definieras och realiserar på olika sätt är det viktigt med transparens och tydlighet.

Ett annat forskningsområde handlar om vilka diskurser om läxhjälp som är förhärskande i talet om läxor. Utifrån det faktum att det har bedrivits en hel del forskning om läxhjälp i fältet pedagogisk psykologi (*educational psychology*) vore det intressant att göra en mer systematisk undersökning av vilka forskningsfrågor om läxhjälp och extraundervisning som har tagits upp i olika tidskrifter. Är det psykologer, pedagoger, hälsovetare eller helt andra forskningsinriktningar som studerar fenomenet läxhjälp? Kort sagt: vilka diskurser om läxhjälp framträder i forskning och i det allmänna talet om läxhjälp?

Ytterligare ett forskningsområde som behöver studeras närmare rör elevernas röster, vilka just nu saknas i debatten trots att forskning visar att elevers delaktighet är viktig för goda resultat på såväl kort som lång sikt. Visserligen finns det några studier (bla Osman et al., 2021) som visar på vilka faktorer som har sporrat elever som mindre goda förutsättningar till trots har klarat skolan bra, men det behövs studier som inkluderar fler elever, till exempel genom följeforskning där lärare och annan skolpersonal tillsammans med forskare designar och genomför ett läxhjälpprojekt utifrån de nya bestämmelserna om studietid för alla. Under projektets gång skulle elevernas röster kunna fångas upp löpande genom avstämningar eller kortare intervjuer. Vad tycker eleverna om läxhjälp generellt och specifikt om den läxhjälp som ges? Vilken typ av läxhjälp önskar de/behöver de? Hur vill de att läxhjälp ska vara utformad? När ska läxhjälp ges? Hur kan läxhjälp inspirera till fortsatta studier? Fungerar läxhjälp bäst enskilt eller i grupp? Vilka ämnen är särskilt aktuella?

Om studietid

Beslutet att inkludera läxhjälp i skolans arbete i form av den bredare ansatsen ”studietid” ligger i linje med de teorier som används i forskning om läxhjälp utifrån ett policyperspektiv, vilken förankras i en nationell kontext och därmed har potential att belysa samspelet mellan nationell politik och lokal praxis (se Halldén, 2020). När nationell politik ska omsättas i praktiken måste den göras relevant för det lokala sammanhanget och anpassas till rådande situation (Ball, 1993; Ball et al., 2012).

SLUTORD

Läxhjälp är ett aktuellt ämne som diskuteras både i skolan och i samhället. Under den tid då jag har arbetat med denna kunskapsöversikt har skolorna ålagts extra studietid och lovskola, enligt en ändring i skollagen som trädde i kraft 1 juli 2022. Under hösten 2022 har det också, efter en översyn av Skolverket, framkommit att några ideella organisationer som erbjudit läxhjälp har fuskat med bidragen. Det har lett till att nya bidrag för läxhjälp från och med 2023 ska gå direkt till skolans huvudmän och inte till organisationer i civilsamhället.

I kunskapsöversikten lyftes läxhjälp som begrepp och fenomen fram utifrån aktuell forskning, där det viktigaste resultatet är att läxhjälp bör integreras tydligare i skolans ordinarie undervisning och erbjudas i form av studietid i anslutning till skoldagen. I översikten presenterades en historisk överblick över de statliga subventionerna samt hur diskussioner om dessa lett fram till förändringar i skollagen. Framför allt presenterades dock såväl nationell som internationell forskning kring olika former av läxhjälp och hur skolan i Sverige ska kunna ta tillvara dess resultat trots att kontexterna skiljer sig åt.

Det offentliga samtalet om läxhjälp har inte avstannat, och det är viktigt att röster från skola och forskning finns med i den fortsatta debatten.

Adobe Stock/Ivan

REFERENSER

- Aturupane, H., Glewwe, P. & Wisniewski, S.** (2013). The impact of school quality, socioeconomic factors, and child health on students' academic performance: Evidence from Sri Lankan primary schools. *Education Economics*, 21(1), 2–37.
- Berberoğlu, G. & Tansel, A.** (2014). Does private tutoring increase students' academic performance? Evidence from Turkey. *International Review of Education*, 60(5), 683–701.
- Bray, M.** (2006). Private supplementary tutoring: Comparative perspectives on patterns and implications. *Compare*, 36(4), 515–530.
- Bray, T. M.** (2011). *The Challenge of Shadow Education: Private Tutoring and its Implications for Policy Makers in the European Union*. European Commission.
- Bray, M.** (2021). Shadow education in Europe: Growing prevalence, underlying forces, and policy implications. *ECNU Review of Education*, 4(3), 442–475.
- Bray, M., Kwo, O. & Jokic, B.** (2016). *Researching Private Supplementary Tutoring. Methodological Lessons from Diverse Cultures*. Comparative Education Research Centre.
- Bryman, A.** (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (tredje upplagan). Liber.
- Buskila, Y. & Chen-Levi, T.** (2021). Intense teaching schedule in Israeli teachers. *Athens Journal of Education*, 8(3), 329–348.
- Choi, Y. & Park, H.** (2016). Shadow education and educational inequality in South Korea: Examining effect heterogeneity of shadow education on middle school seniors' achievement test scores. *Research in Social Stratification and Mobility*, 44, 22–32.
- Cooper, H. M.** (2015). *The Battle Over Homework: Common Ground for Administrators, Teachers, and Parents* (tredje upplagan). Simon & Schuster.
- Cooper, H. & Valentine, J. C.** (2001). Using research to answer practical questions about homework. *Educational Psychologist*, 36(3), 143–53.
- Cooper, H., Robinson, J. C. & Patall, E. A.** (2006). Does homework improve academic achievement? A synthesis of research, 1987–2003. *Review of Educational Research*, 76(1), 1–62.
- Dietrichson, J., Bøg, M., Filges, T. & Klint Jørgensen, A. M.** (2017). Academic interventions for elementary and middle school students with low socioeconomic status: A systematic review and meta-analysis. *Review of Educational Research*, 87(2), 243–282.
- Elgenius, G.** (2020). *Civilsamhällets roll för arbetsmarknadsdeltagande i mångkulturella områden i Sverige och Storbritannien (LOCALITIES)*. Working paper om civilsamhällets läxhjälp i utsatta områden i förhållande till skolans kompensatoriska uppdrag. <https://www.gu.se/forskning/civilsamhallets-roll-for-arbetsmarknadsdeltagande-i-mangkulturella-omraden-i-sverige-och-storbritannien-localities>, hämtad 2022-11-11.
- Epstein, J. L. & Van Voorhis, F. L.** (2001). More than minutes: Teachers' roles in designing homework. *Educational Psychologist*, 36(3), 181–193.
- Forsberg, L.** (2007). Homework as serious family business: Power and subjectivity in negotiations about school assignments in Swedish families. *British Journal of Sociology of Education*, 28(2), 209–222.
- Forsberg, E., Mikhaylova, T., Hallsén, S. & Melander Bowden, H.** (2019). Supplementary tutoring in Sweden and Russia: A safety net woven with numbers. *New Practices of Comparison, Quantification and Expertise in Education*, 1, 207–229.
- Forsberg, E., Hallsén, S., Karlsson, M., Melander Bowden, H., Mikhaylova, T. & Svahn, J.** (2021). Läxhjälp as shadow education in Sweden: The logic of equality in a "school for all". *ECNU Review of Education*, 4(3), 494–519.
- Gordon, C. S., Pink, M. & Jones, S. C.** (2020). Children and tutor's perspectives on a homework support program in Melbourne: A university–school partnership. *Health & Social Care in the Community*, 28(5), 1611–1621.
- Gordon Györi, J. & Bray, M.** (2021). Learning from each other: Expanding and deepening international research on shadow education. *Hungarian Educational Research Journal*, 11(2), 79–88.
- Gu, L. & Kristoffersson, M.** (2015). Swedish lower secondary school teachers' perceptions and experiences regarding homework. *Universal Journal of Educational Research*, 3(4), 296–305.
- Hallsén, S.** (2020). The rise of supplementary education in Sweden: Arguments, thought styles, and policy enactment. *ECNU Review of Education*, 4(3), 476–493.
- Hallsén, S. & Karlsson, M.** (2019). Teacher or friend? Consumer narratives on private supplementary tutoring in Sweden as policy enactment. *Journal of Education Policy*, 34(5), 631–646.
- Hattie, J.** 2009. *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Routledge.
- Hattie, J. & Timperley, H.** (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112.
- Hornborg, A. C. & Larsson, H. A.** (2012). Läxhjälp ett hån mot lärarnas kompetens. *Svenska Dagbladet*, 2012-12-01.
- Horsley, M. & Walker, R.** (2012). *Reforming homework: Practices, learning and policy*. Central Queensland University.
- Hultkrantz, L. & Vimefall, E.** (2021). *Samhällsekonomisk analys av tidiga insatser för barn och unga: En introduktion och några exempel*. RISE, rapport 2022:36.
- Jackson, P.** (1992). Conceptions of curriculum and curriculum specialist. I P. Jackson (red.), *Handbook of Research on Curriculum*, 3–40. McMillan.
- Jaspers, J.** (2014). Stylisations as teacher practice. *Language in Society*, 43(4), 371–393.
- Jung, J. H.** (2018). Decolonizing educational/curriculum studies in East Asia: Problematizing shadow education in South Korea. *Inter-Asia Cultural Studies*, 19(2), 269–281.
- Karlsson, M.** (2021). A question of time and place: Student tutors' narrative identities in for- and non-profit contexts in Sweden. *Compare*, 51(8), 1241–1256.
- Kim, Y. C.** (2016). *Shadow Education and the Curriculum and Culture of Schooling in South Korea*. Springer.
- Kim, Y. C. & Jung, J. H.** (2019). *Shadow Education as Worldwide Curriculum Studies*. Springer.
- Kommittédirektiv 2020:21.** *Fler elever ska bli behöriga till gymnasieskolan*. Regeringen: Utbildningsdepartementet.

- Kralovec, E. & Buell, J.** (2001). *The End of Homework: How Homework Disrupts Families, Overburdens Children, and Limits Learning*. Beacon Press.
- Liss, E. & Wennberg, K.** (2019). *Utvärdering av LuMiNk Akademin*. Linköpings universitet.
- Löfstedt, P., Wiklander, L. & Corell, M.** (2020). Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige under perioden 1985–2014? *Socialmedicinsk tidskrift*, 97(5–6), 793–803.
- Mahmud, R.** (2021). Learning in the shadows: Parents' investments, family burden, and students' workload in Dhaka, Bangladesh. *Asia Pacific Education Review*, 22(1), 41–52.
- Mikhaylova, T.** (2022). *Shifting shadows: Private tutoring and the formation of education in Imperial, Soviet and Post-Soviet Russia* (doktorsavhandling). Uppsala universitet.
- Nilsson, N.-E.** (2019). Utveckla samarbetet mellan skola och föräldrar kring läxor. *Skolvärlden*, 2019-10-29.
- OECD** (2015). *Improving Schools in Sweden: An OECD Perspective*. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Osman, A., Ydhag, C. C. & Månsson, N.** (2021). Recipe for educational success: A study of successful school performance of students from low social cultural background. *International Studies in Sociology of Education*, 30(4), 422–439.
- Pomerantz, A.** (2019). Negotiating the terms of engagement: Humor as a resource for managing interactional trouble in after-school tutoring encounters. *Linguistics and Education*, 49, 22–30.
- Prop. 2012/13:14. Skattereduktion för läxhjälp.** Regeringen: Finansdepartementet.
- Radović, S. & Passey, D.** (2016). Digital resource developments for mathematics education involving homework across formal, non-formal and informal settings. *The Curriculum Journal*, 27(4), 538–559.
- Ramdass, D. & Zimmerman, B. J.** (2011). Developing self-regulation skills: The important role of homework. *Journal of Advanced Academics*, 22(2), 194–218.
- Rappleye, J. & Komatsu, K.** (2020). Is shadow education the driver of East Asia's high performance on comparative learning assessments? *Education Policy Analysis Archives*, 28(67), 67.
- Regeringskansliet** (2022). *Ökad likvärdighet för skolhuvudmän*. Lagrådsremiss, Utbildningsdepartementet.
- Rønning, M.** (2011). Who benefits from homework assignments? *Economics of Education Review*, 30(1), 55–64.
- Schenker, K.** (2012). En PT som läxhjälp i Idrott och hälsa? *Forumbloggen*, 2012-11-26.
- SFS 2022:730.** *Lag om ändring i skollagen (2010:800)*.
- Skolverket** (2014). *Mer än bara läxor – en utvärdering av läxhjälp på tio skolor*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3264>.
- Skolverket** (2018). *Analys av familjebakgrundens betydelse för skolresultat och skillnader mellan skolor – en kvantitativ studie av utvecklingen över tid i slutet av grundskolan*. Rapport 467. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3927>.
- Skolverket** (2021a). *Läxhjälp – ett diskussionsunderlag*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3566>.
- Skolverket** (2021b). *Ändrade lärotider och utbildningstapp – intervjuer med huvudmän med anledning av covid-19-pandemin, april 2021*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=8165>.
- Slavin, R. E., Lake, C., Davis, S. & Madden, N.** (2011). Effective programs for struggling readers: A best-evidence synthesis. *Educational Research Review*, 6, 1–26.
- SOU 2021:50.** *Kampen om tiden: mer tid till lärande*. Regeringskansliet.
- Stiftelsen Läxhjälp** (2022). *Nu ska fler elever i glesbygdssområden klara grundskolan*, 2022-05-24. <https://laxhjalpen.se/nu-ska-fler-elever-i-glesbygdssomraden-klara-grundskolan>, hämtad 2022-08-12.
- Strandberg, M.** (2013). *Läxor om och för kulturell mångfald med föräldrars livserfarenheter som resurs – några kritiska aspekter* (doktorsavhandling, sammanfattning). Stockholms universitet.
- Svensson, P., Meaney, T. & Norén, E.** (2014). Immigrant student's perceptions of their possibilities to learn mathematics: The case of homework. *For the Learning of Mathematics*, 34(3), 32–37.
- Tenfält, S. & Jarnlo, H.** (2022). Lovskolan sågas – nio av tio klarar inte gymnasiet. *Ämnesläraren*, 2022-05-17.
- Torres, M. N. & Hurtado-Vivas, R.** (2011). Playing fair with Latino parents as parents, not teachers: Beyond family literacy as assisting homework. *Journal of Latinos and Education*, 10(3), 223–244.
- Trautwein, U. & Köller, O.** (2003). The relationship between homework and achievement: Still much of a mystery. *Educational Psychology Review*, 15(2), 115–145.
- Van Voorhis, F. L.** (2004). Reflecting on the homework ritual: Assignments and designs. *Theory Into Practice*, 43(3), 205–212.
- Warton, P. M.** (2001). The forgotten voices in homework: Views of students. *Educational Psychologist*, 36(3), 155–165.
- Wingard, L. & Forsberg, L.** (2009). Parent involvement in children's homework in American and Swedish dual-earner families. *Journal of Pragmatics*, 41(8), 1576–1595.
- Xu, J.** (2005). Purposes for doing homework reported by middle and high school students. *The Journal of Educational Research*, 99(1), 46–55.
- Xu, J. & Yuan, R.** (2003). Doing homework: Listening to students', parents', and teachers' voices in one urban middle school community. *School Community Journal*, 13(2), 25–44.
- Zimmer, R., Hamilton, L. & Christina, R.** (2010). After-school tutoring in the context of no child left behind: Effectiveness of two programs in the Pittsburgh public schools. *Economics of Education Review*, 29(1), 18–28.

Barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön på Högskolan Väst arbetar strategiskt med forskningssamverkan tillsammans med verksamheter som har fokus på barn, ungdomar och unga vuxna. Målet för forskningsmiljön är att producera och sprida kunskap om barns och ungdomars livsvillkor och därmed stärka deras ställning i samhället. Forskningssamverkan med externa verksamheter är ett av de sätt som miljön arbetar på för att nå detta mål. Samarbetet sker i form av en samverkansmodell som avser att skapa goda förutsättningar för både forskningen och den externa samverkansparten. Samverkansmodellen utgår från en dialog mellan forskare och samverkanspart där parterna tillsammans utarbetar och formulerar undersökningsområde och forskningsfrågor.

Barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön, Högskolan Väst

www.hv.se/BUV

Signild Risenfors, Högskolan Väst
signild.risenfors@hv.se

Ylva Bryngelsson, Västra Götalandsregionen
ylva.bryngelsson@vgregion.se